

20th International Conference

'ETHICS IN ECONOMIC LIFE'
PROCEEDINGS

May 12-13, 2016
Łódź

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

20th International Conference
'ETHICS IN ECONOMIC LIFE'
PROCEEDINGS

May 12-13, 2016
Łódź

ORGANISING COMMITTEE:

Chairman Prof. Czesław DOMAŃSKI
Scientific Secretary Dr Joanna DZIOŃEK-KOZŁOWSKA
Prof. Rafał MATERA
Prof. Janusz SKODLARSKI
Prof. Jan Jacek SZTAUDYNGER
Secretaries: Mgr Damian BĘBNOWSKI
Dr Kamil KOWALSKI

The 20th International Conference is co-organised by
Department of Statistical Methods
Chair of Econometrics
Department of History of Economic Thought and Economic History
of the University of Łódź

The honourable patronage
over the 20th International Conference 'Ethics in Economic Life'
has been taken by:

Archbishop of Lodz, rev. prof. Marek JĘDRASZEWSKI, PhD
Marshal of the Lodz Voivodship, Witold STĘPIEŃ
Mayor of Lodz, Hanna ZDANOWSKA

ENGLISH PROOFREADING

Mark Muirhead

POLISH EDITING & TYPESETTING

Mgr Damian Bębnowski, Dr Kamil Kowalski, Mgr Damian Szymczak

Printed directly from camera-ready materials provided to Łódź University Press by the Department
of the History of Economic Thought and Economic History of the University of Lodz

© Copyright by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2016

Published by the Lodz University Press
Wydanie I. W.07444.16.0.I

Ark. druk. 5,125

ISBN 978-83-8088-154-9

Lodz University Press
90-138 Łódź, Poland, 8 Lindleya St.
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
phone +48 42 665 58 63, fax +48 42 665 58 62

Abstracts of the papers / Streszczenia referatów

- Archbishop of Lodz, Rev. prof. Marek JĘDRASZEWSKI**
Ja w teorii Levinasa i u Kępińskiego
The „I” in the theory of Levinas and Kępiński 9
- Prof. Jacek SÓJKA**, Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland
Moralizm i ekonomizm. O potrzebie realizmu w etyce biznesu
Moralism and Economism. The Need of Realism in Business Ethics 9
-
- Prof. J. Jacek SZTAUDYNGER**, University of Łódź, Poland
Urodzenia pozamałżeńskie a dzietność w Polsce
Extramariatal Birth and Fertility in Poland 11
- Prof. Michał A. MICHALSKI**, Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland
Pozaeconomiczne recepty na kryzys gospodarczy. Wpływ religii, małżeństwa i struktury rodziny na dobrobyt i dobrostan społeczny
Non-Economic Remedies for Economic Crises. Religion, Marriage, Family Structure and their Influence on Social Wellness and Welfare 14
- Dr Marek WÓDKA OFMConv**, John Paul II Catholic University of Lublin, Poland
Kategoria moral capital w etyce społeczno-gospodarczej
The Concept of Moral Capital in the Social-Economical Ethics 16
- Mgr Damian SZYMCZAK**, University of Łódź, Poland
Ubóstwo w ujęciu Amartyi Sena
The Concept of Poverty Covered by Amartya Sen 17
- Mgr Kamil MICHALUK**, Maria Curie-Skłodowska University (UMCS) in Lublin, Poland
Rozwój a zachowanie różnorodności biologicznej – postulatory encykliki Laudato Si’ papieża Franciszka
The Development and Preservation of Biodiversity - the Demands of Pope Francis’ encyclical Laudato Si’ 18

Dr Mikołaj KLIMCZAK , Wrocław University of Economics, Poland <i>Ethical Dilemmas of Transition Countries: Defense of the Market and Competition Inspired by Knight and Röpke</i>	21
Dr Anna HORODECKA , Warsaw School of Economics, Poland <i>Economic Policy in View of Contemporary Economic Thought Transformation</i>	22
Dr Dan LUPU , Alexandru Ioan Cuza University of Iași, Romania <i>The Nexus Between Economic Growth and the Functional Structure of Public Expenditure</i>	22
Mgr Katarzyna CYMBRANOWICZ , Cracow University of Economics, Poland <i>The Phenomenon of Underemployment in Today's Labor Market – the Outline of the Problem</i>	23
<hr/>	
Prof. Tomasz PRZYBYCIŃSKI , Warsaw School of Economics, Poland <i>Etyka w państwie dobrobytu Ethics in the Welfare State</i>	25
Dr Robert ROGOWSKI , State Higher Vocational School in Nowy Sącz, Poland <i>Etyczne problemy w pracy na podstawie opinii pracowników wybranych banków Ethical Problems at Work in the Opinion of Employees of Selected Banks</i>	25
Dr Marika ŚWIESZCZAK , University of Łódź, Poland <i>Misje wybranych banków z perspektywy koncepcji CSR Missions of Selected Bank from Perspective of CSR Conception</i>	26
Dr Krzysztof ŚWIESZCZAK , University of Łódź, Poland <i>Piramida wartości etycznych w pracy doradcy bankowego The Pyramid of Ethical Values in the Job of Bank Advisor</i>	28
Dr inż. Piotr WAJSZCZYK , Łódź University of Technology, Poland <i>Rola rozeznania w praktyce zawodowej - przypadek inżynierii The Role of Discretion in Professional Practice. The Case of Engineering</i>	29
<hr/>	
Dr Andrzej STOIŃSKI , University of Warmia and Mazury in Olsztyn (UWM), Poland <i>Identyfikacje sprawiedliwości społecznej Identifications of Social Justice</i>	31

-
- Ks. prof. Grzegorz POŁOK, Dr Michał KAPIAS**,
University of Economics in Katowice, Poland
Sumienie jako fenomen przeciwdziałania zjawisku decouplingu.
Conscience as a phenomenon to counter decoupling 32
- Prof. Grzegorz SZULCZEWSKI**, Warsaw School of Economics, Poland
Zapis konstytucyjny o Społecznej Gospodarce Rynkowej w świetle rozważań aksjologiczno-etycznych
Constitutional Provisions of the Social Market Economy. Axiological and Ethical Considerations 33
- Dr Katarzyna KAMIŃSKA**, Nicolaus Copernicus University in Toruń (NCU), Poland
Refleksja etyczna w koncepcji wolnokonkurencyjnego ładu gospodarczego Waltera Euckena
An Ethical Reflection on Walter Eucken's Concept of Free Competitive Order 35
- Dr Marcin JENDRZEJCZAK**, University of Economics in Katowice
Michael Novak i katolickie korzenie gospodarki kapitalistycznej
Michael Novak and Catholic Roots of Capitalist Economy 35
- Dr Marcin GRABAN**, Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland
Problem wynagrodzenia i warunków pracy w Stanach Zjednoczonych Ameryki w interpretacji Johna A. Ryan'a
The Problem of the Living Wage and Working Conditions in the United States of America in Interpretation of John A. Ryan 37
-
- Dr Andrzej PIECZEWSKI**, University of Łódź, Poland
John Bloch's "The Future of War". Pacifism Based on Economics 39
- Dr Agnieszka MAREK**, John Paul II Catholic University of Lublin, Poland
Employee's Subjectivity as a Key Value in Management 39
- Dr Kalina GRZESIUK**, John Paul II Catholic University of Lublin, Poland
Unethical Behaviour of Organisations from Social Network Perspective 40
- Mgr Małgorzata BLECHEISEN**, Cracow University of Economics, Poland/State Street GmbH
Ethical Aspects of Transfer Pricing 41
- Mgr Bartłomiej KACZMAREK**, University of Łódź, Poland
Ethical Aspects in Relations between a Business and its Environment 42

-
- Prof. Urszula GOŁASZEWSKA-KACZAN, Dr Jarosław KILON, Dr Jacek MARCINKIEWICZ**, University of Białystok, Poland
Ocena atrakcyjności inwestycji w akcje spółek społecznie odpowiedzialnych na podstawie indeksu RESPECT
An Assessment of the Attractiveness of investments in the Shares of Socially Responsible Businesses Based on the RESPECT Index Prof. 43
- Prof. Stanisław WIETESKA**, University of Łódź, Poland
Ubezpieczenia od kradzieży w punktach sprzedaży detalicznej w Polsce
Theft Insurances in Retail Outlets in Poland 44
- Dr Nina STĘPNICKA**, Jan Kochanowski University (JKU) in Kielce, Poland
Konsumpcja kolaboratywna w gospodarce XXI w. – dylematy etyczne, ekonomiczne i prawne
Collaborative Consumption in XXI Century Economy – Ethical, Economic and Law Dilemmas 44
- Dr Marta MAKOWSKA**, Warsaw University of Life Sciences, Poland
Kontrowersyjne reklamy leków skierowane do publicznej wiadomości. Porównanie sposobów kreowania zapotrzebowania na leki w Polsce i w USA
Controversial Direct-to-consumer Advertising of Medicines. A Comparison of Creating a Demand for Drugs in Poland and the USA 46
- Mgr Joanna ŚMIETANKA**, University of Wrocław, Poland
Etyka w komunikacji marketingowej 60+ firm ubezpieczeniowych
Ethics in the Marketing Communication in 60+ Insurance Companies 47
- Mgr Marta PRZĘCZEK**, National Museum in Krakow, Poland
Muzea narodowe w warunkach płynnej nowoczesności
National Museums in Lliquid Modernity Circumstances 48
-
- Prof. Aurelia POLAŃSKA**, University of Business and Administration in Gdynia, Poland
Wiedza o etyce w Społecznej Nauce Kościoła
Ethics in Catholic Social Teaching (CST) 51
- Prof. Bożena KLIMCZAK**, Wrocław University of Economics, Poland
Opinie studentów o moralnych granicach rynku w świetle lektury książki M. J. Sandela „Czego nie można kupić za pieniądze”
Opinions of Students on the Moral Limits of Markets in the Light of M. J. Sandel’s book “What Money Can’t Buy” 52

Prof. Maciej SOIN , Polish Academy of Sciences & Lodz University of Technology, Poland <i>Filozoficzne trudności teorii interesariuszy</i> <i>Philosophical Difficulties of Stakeholder Theory</i>	53
<hr/>	
Prof. Anna LEWICKA-STRZAŁECKA , Polish Academy of Science <i>Świadomość konfliktu interesów jako akademicki standard etyczny</i> <i>Awareness of Conflict of Interest as Academic Standard of Ethics</i>	55
Prof. Danuta WALCZAK-DURAJ , University of Łódź, Poland <i>Deficyty i dylematy etyczne w badaniach naukowych- wiodące przesłanki</i> <i>Deficits and Ethical Dilemmas in Research - Leading Reasons</i>	56
Prof. Przemysław ROTENGRUBER , Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland <i>Słowa i czyny. O społecznej odpowiedzialności uniwersytetu</i> <i>Words and Actions. The Social Responsibility of a University</i>	58
<hr/>	
Dr Joanna SOŚNICKA , Łódź University of Technology, Poland <i>O potrzebie etyki w ogóle, a etyki biznesu w szczególności. Refleksje nauczyciela etyki</i> <i>On the Need of Ethics in General and Business Ethics in Particular. Reflections of an Ethics Teacher</i>	61
Mgr Marcin ZŁOTY , University of Łódź, Poland <i>Institucjonalizacja zasad etycznych jako kluczowy czynnik rozwoju nauki</i> <i>The Institutionalization of Ethical Principles as a Key Factor in the Development of Science</i>	62
Dr Maria CZAJKOWSKA , University of Łódź, Poland <i>Uczciwość i otwartość jako wartości charakterystyczne dla współczesnego nauczyciela akademickiego – mit czy rzeczywistość?</i> <i>Honesty and Openness as Values Distinctive for a Contemporary Academic Teacher – Reality or Myth?</i>	63
Prof. Iwona Dorota CZECHOWSKA, Dr Wojciech ZATOŃ , University of Łódź, Poland <i>Etyczne postępowanie firm jako determinanta orientacji na klienta</i> <i>Ethical Behavior of Firms as a Determinant of Customer Orientation</i>	65
Mgr Beata PALIŚ , Cracow University of Economics, Poland <i>Rola etyki w biznesie turystycznym – ujęcie teoretyczne i praktyczne</i> <i>The Role of Ethics in the Business of Tourism – A Theoretical and Practical Approach</i>	

Prof. Andreea-Oana IACOBUȚĂ, Prof. Elena-Daniela VIORICĂ, Prof. Mircea ASANDULUI , Alexandru Ioan Cuza University of Iași, Romania <i>Institutional Factors Associated with Tax Morale</i>	69
Dr Hanna FILIPCZYK , University of Warsaw, Poland <i>Tax Avoidance as a Problem of Ethics</i>	70
Mgr Emilia KLEPCZAREK , University of Łódź, Poland <i>Who Should be Blamed for the Moral Hazard?</i>	70
Mgr Bartłomiej KACZMAREK , University of Łódź, Poland <i>An Analysis of Trends and Marketing Tools in Public Awareness Campaigns</i>	71

Dr Lucyna CHMIELEWSKA , University of Łódź, Poland <i>Myśl ekonomiczna kalwinizmu</i> <i>The Economic Thought of Calvinism</i>	73
Rev. Dr Waldemar ŚWIĄTKOWSKI , Lomza State University of Applied Sciences, Poland <i>Duch demokratycznego kapitalizmu” Michaela Novaka. Jego analiza i ocena w kontekście etyki chrześcijańskiej</i> <i>“The Spirit of Democratic Capitalism” of Michael Novak. An Analysis and Evaluation in the Context of Christian Ethics</i>	74
Dr Paweł DROBNY , Cracow University of Economics, Poland <i>Ekonomia personalistyczna jako próba integracji etyki i ekonomii na gruncie idei osoby</i> <i>Personalist Economics as an Attempt to Integrate Ethics and Economics on the Basis of the Idea of a Person</i>	75
Prof. Zdzisław SZYMAŃSKI , University of Economics and Innovation in Lublin, Poland <i>Zagadnienia etyczne i społeczno-ekonomiczne w twórczości księdza Stanisława Konarskiego</i> <i>Ethical and Socio-economic Aspects in Works and Activity of rev. Stanislaw Konarski</i>	
Dr Szymon KAZUSEK , Jan Kochanowski University in Kielce, Poland <i>Etyka w działalności rzemieślników w Rzeczypospolitej XVI-XVIII wieku w świetle statutów cechowych</i> <i>Ethics in the Activity of Craftsmen in the Polish-Lithuanian Commonwealth from the 16th to 18th Century in the Light of the Guild Statutes</i>	78
Dr Marcin KALINOWSKI , University of Łódź, Poland <i>Współczesny wymiar sensus catholicus</i> <i>The Modern Meaning of Sensus Catholicus</i>	80

Archbishop of Lodz, Rev. Professor Marek JĘDRASZEWSKI

Ja w teorii Levinasa i u Kępińskiego

Prof. Jacek SÓJKA

Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Adam Mickiewicz University in Poznań,
Poland
e-mail: jsojka@amu.edu.pl

Moralizm i ekonomizm. O potrzebie realizmu w etyce biznesu

Problematyka wyznaczana poprzez przeciwstawianie sobie pojęć moralizmu i ekonomizmu nie jest nowa. W przeszłości zajmowali się nią Peter Ulrich, Ulrich Thielemann czy – na gruncie polskim – Aniela Dylus i Grzegorz Szulczewski. Ujmując rzecz w skrócie, moralizm stawia bezwarunkowe wymagania, nieliczące się z oczywistymi dla działających podmiotów koniecznościami wynikającymi – w przypadku gospodarki – z potrzeby konkurowania i maksymalizowania zysku. Ekonomizm z kolei wyklucza wszelkie rozważania moralne jako obce logice ekonomicznej. Racjonalność związana z tą ostatnią miałaby jednak prowadzić do optymalnych wyborów, których suma byłaby realizacją ideału dobra wspólnego.

Można starać się godzić oba punkty widzenia, niemniej bardziej płodne poznawczo byłoby wyjście poza tę opozycję, bowiem rozumowania etyczne nie muszą prowadzić do formułowania norm bezwarunkowych i do zachęcania do heroizmu, lub chociażby altruizmu, a racjonalność ekonomiczna nie musi eliminować rozważań etycznych. Otwierając po raz kolejny dyskusję nad związkami etyki i ekonomii, czy też moralności i gospodarki, nie sposób jednak nie zauważyć, iż konieczności gospodarcze (konkurencja, wzgląd na własne korzyści, maksymalizacja zysku) nie dają się pogodzić z tradycyjną artykulacją pewnych wartości moralnych, np. z miłością bliźniego. Jednocześnie etyka chrześcijańska nie wymaga od człowieka, aby systematycznie postępował wbrew własnym interesom. Mamy kochać bliźniego jak siebie samego – lecz nie bardziej niż siebie samego.

W wystąpieniu tym chciałbym nawiązać do tych współczesnych nurtów etyki, które odwołują się do kategorii realizmu, zwłaszcza w odniesieniu do natury ludzkiej i do możliwości formułowania norm moralnych. Pamiętać trzeba bowiem, iż konkurencja istnieje nie tylko w gospodarce a moralizm – jak przekonywał

Kardynał Ratzinger – jest zaprzeczeniem moralności. Można i trzeba bowiem pogodzić konkurowanie ze współdziałaniem czyli budowaniem instytucji (tworzeniem norm), które uczynią z konkurencji „narzędzie” służące całej zbiorowości.

Słowa kluczowe: etyka biznesu, ekonomizm, moralizm, etyka instytucjonalna

Moralism and Economism. The Need of Realism in Business Ethics

A thematic field based on the opposition of the notions of moralism and economism is not new. In the past it was the subject of reflections by Peter Ulrich, Ulrich Thielemann or – in Poland – by Aniela Dylus and Grzegorz Szulczewski. Shortly, moralism formulates unconditional requirements which cannot be reconciled with obvious necessities for acting subjects, esp. in the field of economy, such as the competition and profit seeking. On the other hand economism rejects all moral considerations as something contradicting the economic logic. Rationality of the latter is regarded as leading to optimal solutions or choices, which – in aggregate – would realize the ideal of the common good.

One can try to reconcile both points of view however more fruitful seems to be an overcoming of this opposition: ethics reasoning does not need to lead to unconditional norms and does not need to entail altruism, not to mention heroism – and economic rationality does not necessarily have to eliminate ethical considerations. Reopening this discussion on the links between ethics and economic, or morality and economy, still one has to admit that economic necessities (competition, self-interested motivations, profit maximization) cannot be reconciled with the traditional articulation of some moral values, e.g. love toward your neighbours. At the same time Christian ethics does not oblige a human being to act systematically against his or her interests. We have to love our neighbours as ourselves but not more than ourselves.

In his paper I would like to refer to these contemporary ethical concepts which make use of the category of realism esp. in relation to the so-called human nature and to the problem of possibility of establishing moral norms. It is also worth noting that competition cannot be reduced to a purely economic phenomenon and moralism – as Joseph Cardinal Ratzinger convincingly said – is the opposite of morality. So it is not only possible but also necessary to reconcile the notions of competition and cooperation in the process of building institutions (establishing norms), which would make competition “a tool” which serves the whole community.

Keywords: business ethics, economism, moralism, institutional ethics

Prof. J. Jacek SZTAUDYNGER

Uniwersytet Łódzki, University of Łódź, Poland

e-mail: sztaud@uni.lodz.pl

Urodzenia pozamażeńskie a dzietność w Polsce

Od połowy lat 80-tych XX w. do początku lat 2000-nych w Polsce spadała dzietność. (1983 – 2,4 2003 – 1,2), a następnie ustabilizowała się na niskim poziomie. Wśród 224 porównywanych krajów Polska znajdowała się na 216 miejscu (rok 2014, dzietność 1,3).

Poziom dzietności w Polsce jest często nazywany dramatycznym lub katastrofalnym m.in. dlatego, że jest znacząco niższy od poziomu 2,1, który zapewnia stałą liczbę ludności. Tak niska dzietność powoduje:

1. zagrożenie depopulacją;

2. zmianę struktury demograficznej, w szczególności zmniejszenie odsetka ludności w wieku aktywności zawodowej (w tym osób młodych z roczników wysokiej dzietności);

3. wymieniona powyżej zmiana struktury demograficznej będzie w szczególności polegała na wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym (w 2015 roku 42 osoby na 100 osób w wieku produkcyjnym, a w 2050 roku 81 osób). Spowoduje to wzrost świadczeń na rzecz ludzi starych, co pociągnie pogorszenie sytuacji ekonomicznej ludzi młodych, a to będzie zmniejszać dzietność – sprzężenie zwrotne – inaczej pułapka niskiej dzietności.

Ponad 50% rodzin z dziećmi do 24 lat miało jedno dziecko (2011). W rodzinach małej liczbie dzieci osiągnęte są relatywnie wysokie dochody (per capita). Według teorii Easterlina na aspiracje ekonomiczne mają decydujący wpływ warunki w jakich wychowywała się jednostka – w mniejszych rodzinach są one z reguły wyższe. A zatem pokolenie niskiej dzietności będzie powielane w kolejnych generacjach – to druga, długookresowa pułapka niskiej dzietności.

Ta podwójna pułapka niskiej dzietności była dodatkowo potęgowana rosnącymi nierównościami dochodów (zwłaszcza w okresie 1990-2006 wzrost współczynnika nierówności o ponad 50%). Powodowało to przekierowanie uwagi z „być” na „mieć” – z być w rodzinie na mieć (zarabiać) w pracy zawodowej, przekierowanie motywacji i celów ze spraw rodzinnych na ekonomiczną i finansową rywalizację.

To potęgowało „work family conflict”, tendencję do postrzegania rodziny w opozycji, z celami zawodowymi i finansowymi.

Relaksację tego konfliktu osiągnęto często kosztem trwałości rodziny i jej dzietności:

- poprzez rozwód, blisko 1/3 małżeństw rozpada się. Co czwarta rodzina jest niepełna. Około 18 % dzieci (do 24 roku życia) żyje w takich rodzinach.

- poprzez rozluźnienie więzów i zobowiązań rodzinnych – np., poprzez wybór związku partnerskiego zamiast małżeństwa (w 2014 roku 24% dzieci urodziło w związkach pozamałżeńskich).

Jednym z większych braków dotychczasowych makroanaliz dzietności było pomijanie związków nieformalnych. Związki te występują coraz częściej. Są rejestrowane tylko w spisach powszechnych.

Proponujemy aby za pośrednictwem odsetka urodzeń pozamałżeńskich jako niedoskonałego, ale jedynego dostępnego corocznie miernika wyrazić rosnący udział związków nieformalnych wśród współczesnych rodzin. Na podstawie tego odsetka będzie weryfikowana hipoteza o negatywnym wpływie na dzietność odchodzenia od tradycyjnego, małżeńskiego modelu rodziny.

Do opisu malejącej dzietności zostanie wykorzystany model demometryczny zawierający, poza odsetkiem urodzeń pozamałżeńskich, takie czynniki jak:

- poziom i dynamikę gospodarczą,
- zróżnicowanie dochodów,
- trwałość rodziny (małżeństwa, rozwody).

Słowa kluczowe: dzietność, Polska, model ekonometryczny, urodzenia pozamałżeńskie, rodzina

Extramarital birth and fertility in Poland

Fertility decreased in Poland from the mid-1980s till the early 2000s. (1983 - 2.4, 2003 - 1.2) and then stabilized at a low level. Among the 224 countries compared, Poland ranked 216 (2014, with a fertility rate of 1.3).

The fertility rate in Poland is often called dramatic or catastrophic, among others, because it is significantly lower than the level of 2.1, which provides a fixed number of the population. Such low fertility will:

1. Carry the threat of depopulation;
2. Influence a change in the demographic structure, in particular reducing the proportion of people of working age (including the young generations of high fertility);
3. The mentioned change in the demographic structure will, in particular, result in an increase in the number of people of retirement age (in 2015, 42 people out of 100 were at working age, and in 2050, 81 people). This will increase the benefits for the elderly, which will result in the deterioration of the economic situation of young people, and this will reduce the fertility rate - feedback – the so called low fertility trap.

More than 50% of families with children up to 24 years had one child (2011). Families with a low number of children have relatively high incomes (per capita). According to Easterlin's theory, the conditions in which the unit was raised have a decisive influence on economic aspirations – they are generally higher in smaller families. Therefore, a generation of low fertility will be reproduced in subsequent generations – this is the second long-term trap of low fertility.

This double low fertility trap was additionally aggravated by the growing inequalities of income (especially between 1990-2006 when the growth rate of inequalities rose by more than 50%). This resulted in redirecting attention to "being" and "having" – from "being" with the family to "having" (making money) at work, redirecting motivation and goals from family matters to the economic and financial competition.

It all intensified the "work-family conflict", the tendency to perceive the family in opposition to the professional and financial objectives.

Relaxation of the conflict is often achieved at the expense of the sustainability of the family and its fertility rate:

- Through divorce, nearly 1/3 of marriages fall apart. Every fourth family is incomplete. About 18% of children (under 24 years) live in such families.

- By relaxing the constraints and family commitments – e.g., Through choosing partnership instead of marriage (in 2014, 24% of children were born to unmarried mothers).

One of the major deficiencies in the macroanalyses conducted on fertility so far was skipping informal relationships while their number is still increasing. For now, they are only recorded in the census.

We view using the percentage of births outside marriage as imperfect, but it is the only available annual meter which expresses the growing share of informal relationships among modern families. The model will be verified on the basis of this percentage hypothesis regarding the negative impact on fertility that a departure from the traditional marital family has.

To describe the declining fertility rate, we will use a demometric model. The model contains, in addition to the percentage of births outside marriage, such factors as:

- The level and economic dynamics,
- Diversification of income,
- Family life (marriage, divorce).

Keywords: fertility, Poland, econometric model, born out of wedlock, family

Prof. Michał A. MICHALSKI

Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Adam Mickiewicz University In Poznań
e-mail: mmichal@amu.edu.pl

**Pozaeconomiczne recepty na kryzys gospodarczy.
Wpływ religii, małżeństwa i struktury rodziny na dobrobyt i dobrostan
społeczny**

W dyskusjach nad kryzysem gospodarczym i pomysłami na jego przezwycięzenie dominują argumenty i propozycje o charakterze ekonomicznym. Wynika to między innymi z tego, że w dyskusjach na ten temat oraz tych dotyczących determinant rozwoju gospodarczego najczęściej uczestniczą ekonomiści.

Gdy jednak spojrzymy na ten problem z odmiennych perspektyw teoretycznych takich jak badania kulturowe nad gospodarowaniem, socjologia gospodarcza, psychologia społeczna czy demografia, to okazuje się, że znajdujemy w nich istotne i interesujące zarazem perspektywy i intuicje. W przypadku niniejszego referatu chodzi przede wszystkim o te, które ukazują przemiany małżeństwa i rodziny oraz ich – często długofalowe – skutki i konsekwencje dla dobrostanu społecznego i dobrobytu gospodarczego.

W proponowanym wystąpieniu zostaną zestawione i ukazane razem wyniki badań prowadzonych w różnych ośrodkach, które ukazują związek pomiędzy religijnością, jakością i trwałością życia małżeńskiego, strukturą rodziny a jakością socjalizacji, która w znacznym stopniu okazuje się decydować o osiągnięciach edukacyjnych i gospodarczych członków społeczeństwa.

W referacie zostaje więc postawiona hipoteza według której współczesny kryzys gospodarczy obejmujący znaczną część tzw. świata zachodniego jest w dużej mierze spowodowany czynnikami, które zostały wymienione powyżej. Jeżeli tak jest w istocie, to nie wystarczająca okazuje się jakakolwiek polityka ekonomiczna, której nie towarzyszyłaby adekwatna polityka społeczna wyrastająca na podłożu takiej filozofii społecznej, która dostrzegałaby znaczenie dobrze funkcjonującej instytucji małżeństwa i rodziny dla kondycji społeczeństwa i działającej w jego ramach gospodarki.

Główna teza: współczesny kryzys gospodarczy wymaga dla swego przezwyciężenia rozwiązań w znacznej mierze pozaeconomicznych

Słowa kluczowe: religijność, małżeństwo, struktura rodziny, socjalizacja, miękkie umiejętności.

Non-Economic Remedies for Economic Crisis. Religion, Marriage, Family Structure and their Influence on Social Wellness and Welfare.

When it comes to the discussions about economic crisis and possible solutions for overcoming it we observe domination of economic arguments and proposals. To some extent it is justified because most often economists are the majority of those who participate in such debates.

The nature and consequences of the global turbulences of recent years evidently show that the crisis is not only economic but social and cultural at the same time. If that is the case, it means that economic perspective will not suffice. It means that comprehensive approach calls for engagement of different theoretical perspectives such as cultural approach to economy, economic sociology, social psychology, religion studies or demographics

In this paper the attention is paid to such non-economic factors as religiosity, marriage and family structure which in the long run determine the quality of relationships, socialization and influence development of cognitive and non-cognitive skills which are important for economic mobility and social development. It means that the analysis conducted here concentrates on the elements which become crucial not only for the welfare but also for the wellness of the individuals and communities as well.

The paper collects and presents the results of different research projects which show the correlation between religiosity, quality and stability of marriage, family structure and quality of socialization which turns out to determine relational and professional opportunities of society members

The paper makes an educated guess that current economic crisis is to large extent caused by these non-economic factors which were mentioned above. If that is the case, it is necessary that economic policy should be accompanied by social policy which provides for the well functioning of marriage and family and their contribution for the societal well-being and welfare.

Keywords: religiosity, marriage, family structure, socialization, non-cognitive skills.

Dr Marek Wódka OFMConv

KUL, John Paul II Catholic University of Lublin

e-mail: marek.wodka@kul.pl

Kategoria moral capital w etyce społeczno-gospodarczej

Teoria kapitału ludzkiego jest jednym z ważniejszych punktów styecznych ekonomii i etyki społeczno-gospodarczej. W literaturze ekonomicznej można spotkać dwa ujęcia kapitału ludzkiego. Według pierwszego kapitałem tym jest sam człowiek wytwarzający materialne dobra gospodarcze i usługi (A. Smith, J. S. Mill, T. W. Schultz), według drugiego, tym kapitałem są jedynie nagromadzone w człowieku umiejętności, zdolności, wiedza, energia i zdrowie (D. Begg, J. B. Say, G. S. Becker). W etyce gospodarczej dość wnikliwie omawia się znaczenie kapitału ludzkiego (human capital) dla wzrostu gospodarczego. Wzrost ten jest jednak zależny nie tylko od zdrowia fizycznego i psychicznego przedsiębiorców i pracowników, wykształcenia i kwalifikacji zawodowych, ale też od ich stopnia rozwoju moralnego. Ciągłe modna kategoria human capital interpretowana była zatem redukcjonistycznie, to znaczy w wymiarze jedynie ekonomicznych, tymczasem tzw. czynnik ludzki w gospodarce należy rozszerzyć o kategorię moral capital. Obecnie pojęcie kapitału moralnego odgrywa coraz większą rolę w podstawach nauk społecznych.

Celem referatu będzie ukazanie różnych ujęć teorii kapitału ludzkiego, wskazanie na potrzebę jej pełnego, integralnego ujęcia oraz obrona tezy, że zasoby kapitału moralnego sprzyjają większej efektywności w biznesie.

Słowa kluczowe: kapitał ludzki, kapitał moralny, etyka społeczno-gospodarcza.

The Concept of Moral Capital in the Social-Economical Ethics

The theory of human capital is a vital common point of economics and social-economical ethics. In the economical literature there are two accounts of human capital. In the first account, the human capital is the human himself, as a creator of goods and services (A. Smith, J. S. Mill, T. W. Schultz). In the other account, the capital consists of the skills, abilities, knowledge, energy and health that the human possesses (D. Begg, J. B. Say, G. S., Becker). In economical ethics, human capital is profoundly analyzed in relation to economic growth. However, the growth depends not only on the physical and mental health of businesspersons and employees, their education and professional skills, but also on their moral development. The category of human capital - although it remains quite trendy - gets interpreted in reductionist ways, i.e. in economical dimensions only, whereas the human factor in the economy should be extended to the category of *moral*

capital. These days, the concept of moral capital begins to play a very serious role in the foundations of social sciences.

The objectives of this talk are: to compare different theories of human capital, to emphasize the need for a comprehensive account of the subject, the moral capital resources certainly support fair business activity.

Keywords: human capital, moral capital, social-economical ethics.

Mgr Damian SZYMCZAK

Uniwersytet Łódzki, University of Łódź, Poland
e-mail: dejman7@gmail.com

Ubóstwo w ujęciu Amartyi Sena

Na progu XXI wieku wciąż nie udało się zlikwidować problemu ubóstwa. Na świecie nadal dochodzi do fal głodu, a wielu ludzi wciąż nie posiada dostępu do wody pitnej czy edukacji. To nasuwa fundamentalne pytanie, które nurtuje badaczy ekonomii od wielu wieków: co decyduje o bogactwie jednych państw i ubóstwie innych?

Odwołując się do myśli społeczno-ekonomicznej Amartyi Sena, autor ukazuje, że współczesność implikuje konieczność refleksji nad definicją ubóstwa. W toku argumentacji próbuje uzasadnić tezę, że ze względu na przecięcie refleksji dotyczących wartościowania pojęć dobra i zła z obiektywnymi czynnikami ekonomicznymi definicja ubóstwa powinna być osadzona na gruncie rozważań dotyczących dobra i zła w danym czasie oraz kontekście historycznym i kulturowym.

Słowa kluczowe: ubóstwo, rozwój, Amartya Sen

The concept of poverty covered by Amartya Sen

On the threshold of the 21st century the problem of poverty has not been dealt with yet. The world constantly suffers hunger, and many people have no access to running water or education. This factors raises fundamental question, which have bothered economy researchers for centuries: *What determines the wealth of some countries, and the poverty of others?* One of the contemporary researchers analyzing the causes of poverty and development barriers is Indian economist Amartya Sen. Referring to the socio-economic theory of Sen, the author indicates that modernity implies the need for reflection on the definition of poverty. The author attempts to justify the thesis which focuses on the dissonance between the evaluation concepts of good and evil with objective economic factors

which define poverty. The authors claims that the definition of poverty should be based on considerations concerning good and evil in a specific time, as well as cultural and historical context.

Keywords: poverty, development, Amartya Sen

Mgr Kamil MICHALUK

Maria Curie-Skłodowska University (UMCS) in Lublin, Poland

e-mail: michalukkamil@gmail.com

Rozwój a zachowanie różnorodności biologicznej- postulatory encykliki *Laudato Si'* papieża Franciszka

Rozwój Katolickiej Nauki Społecznej nie był nigdy głównym zadaniem Kościoła Katolickiego. Zawsze jednak odzwierciedlał stosunek jego Magisterium wobec najbardziej palących spraw doczesnych w wymiarze społeczno- ekonomicznym. Niespotykanej konkretyzacji nabrało kościelne nauczanie w encyklice *Laudato Si'*, która poświęcona została w dużej mierze zagadnieniom zrównoważonego rozwoju i – szerzej – ekonomii ekologicznej.

Papież Franciszek wiele miejsca poświęcił dość drobiazgowo przedstawionym problemom zrównoważonej produkcji i takiego rozwoju gospodarczego, który mógłby gwarantować pełny rozwój samego człowieka. Ten ostatni powinien raczej zawierać w sobie rodzaj „odpowiedzialności” czy „zarządzania” zasobami natury, niż bezwzględne panowanie. Obawy przed ostatnim sposobem podejścia do środowiska wpłynęły na nagłośnienie tematyki związanej z globalnym kryzysem ekologicznym w latach siedemdziesiątych (R. Carson i jej książka *Silent spring* sugestywnie ukazująca obraz świata bez zwierząt, które wymarły z powodu stosowania pestycydów; raport *Granice wzrostu*, później także *Nasza wspólna przyszłość* i inne).

Różnorodność biologiczna w ujęciu zaproponowanym przez *Laudato Si'* stanowi wartość samą w sobie, ale warunkuje też właściwy poziom życia i gospodarowania dla człowieka- zwłaszcza odnośnie krajów rozwijających się. Ma też odniesienia do dokumentów prawa międzynarodowego (np. *Konwencja o różnorodności biologicznej* Rio de Janeiro). Na ile można traktować zasoby natury jako element procesu produkcyjnego? Jakie są związane z tym zagrożenia? Co może przynieść zaburzenie funkcjonowania ekosystemów, zagłada niektórych gatunków roślin czy zwierząt w skali lokalnej i globalnej (zwłaszcza krajów rozwijających się)? Czy ingerencja genetyczna jest dopuszczalna z perspektywy wydajniejszej produkcji roślin i zwierząt choćby wobec konieczności walki z ubóstwem?

Odpowiedzi na powyższe pytania postaram się udzielić w proponowanym referacie.

Słowa kluczowe: rozwój zrównoważony, różnorodność biologiczna, Katolicka Nauka Społeczna, procesy produkcyjne

The development and preservation of biodiversity - the demands of the encyclical *Laudato Si'* Pope Francis

The development of Catholic Social Teaching has never been the main task of the Catholic Church. However, the Teaching always reflected the ratio of the Magisterium on the most pressing socio-economic issues. For instance, the encyclical *Laudato Si'* is devoted largely to issues of sustainability and ecological economics. In this document Pope Francis states that that only a sustainable economy can guarantee the full development of man himself. Mankind should abide by their sense of responsibility rather than indefinitely exploit resources. Ecological consciousness materialised in the seventies (Carson and her book *Silent Spring* shows the image of a world without animals, extinct because of pesticide use, along with the report *Limits to Growth, Our Common Future* and others).

Biological diversity as proposed by *Laudato Si'* is a value in itself, but it also determines the appropriate life patterns especially with regard to developing countries. The encyclical also makes references to international law (e.g. The Convention on Biological Diversity in Rio de Janeiro). To what extent can natural resources be considered elements of the production process? What are the associated risks? What can bring disturbance to the ecosystems, the destruction of some species of plants and animals on a local and global scale (particularly developing countries)? Is genetic interference acceptable in view of the efficient production of plants and animals to fight poverty? I will try to answer these questions in this paper.

Keywords: sustainable development, biodiversity, Catholic Social Teaching, production

Dr Mikołaj KLIMCZAK

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław University of Economics, Poland
e-mail: mikolaj.klimczak@ue.wroc.pl

Ethical dilemmas of transition countries: defense of the market and competition inspired by Knight and Röpke

The year 2014 formally marked the 25th anniversary of the beginning of the transition of the Polish economy and society from socialism and central planning to democracy and capitalism. There is hardly any doubt among economists about the superiority of a market economy over a centrally planned one. However, within this statement we can identify many views on what exactly this market system should look like. The transition brought with it many changes in ideals and beliefs, especially those connected with faith, religion and values. Such changes mark the evolution of social systems, which could be observed in the past in many other countries and were already studied. It does not necessarily mean that the transition in post-communist countries resembled anything which happened before, it just means that the course and success of the transition might benefit from the past experience.

This situation is an inspiration to recall the ethical defence of markets by two economists: Frank Knight and Wilhelm Röpke. Both economists show their own ethical defence of markets. Both start in the same point of justifying competition and markets but arrive at different conclusions which are deeply rooted in their beliefs and ideas about religion and morality. The first aim of the paper is to recapitulate their findings and relate them to the current situation of Poland (and, to a lesser extent, other transition countries). The second aim of this paper is to seek a way to incorporate the ideas of Knight and Röpke into the analysis of transition in order to justify current events and possibly design further strategies. In the 21st century transition countries, the ethical justification of the market is much needed. On the one hand, from the point of view of the economy, we can observe the fall in performance stemming from the Great Recession. On the other hand, from the point of view of society, there have been unique changes, manifested through the spread of violence, the departure from religion and, at the same time, the radicalisation and fundamentalisation of some worshippers. Both reasons have been pushing transition countries in an unprecedented direction, different from the development course of other countries.

Keywords: Competition, markets, ethics, Knight, Röpke

Dr Anna HORODECKA

Szkoła Główna Handlowa, Warsaw School of Economics, Poland

e-mail: annhorodecka@gmail.com

Economic policy in view of contemporary economic thought transformation

The task of this article is to present both current and prospective changes for the shape of economic policy carried by contemporary heterodox economic thought. The changes will be shown in a systematic way and it will be pointed out why the changes of man's concept eliciting aims, range and changes in economics methodology also influences economic policy. Forming aims and defining a means to reach these targets, economic policy in terms of its theory is based on economic knowledge. This undergoes alterations, primarily due to a new concept of man in the economy, which diverges significantly from *homo economicus*. It is particularly visible in contemporary heterodox thought. It influences a new way of perceiving reality through the economy. Economic range broadens, new searching methods are introduced, and economic aim is defined in other way. Subsequently, it effects its theories and, in consequence, economic policy. Economic schools' impact on economic policy will be presented in reference to such basic economic policy elements as the entities, tools and aims. Essentially, to reach analysis goals, economic policy led by European Union countries was referred to.

Keywords: economic policy, contemporary heterodox economics, concept of human nature

Dr Dan LUPU

Alexandru Ioan Cuza University of Iași, Romania

e-mail: danlupu20052000@yahoo.com

Nexus between economic growth and functional structure of public expenditure

This article attempts to test the importance of various categories of public expenditure, the functional structure and the growth of Gross Domestic Product (GDP) based on the time series methodology. In this study, we aimed at studying the correlation between real GDP growth and ten different elements of public expenditure (according to the functional COFOG classification), by using quarterly data for the period 1995-2015 for three East-European countries: Hungary, Ro-

mania and Poland. We believe that the intensification of such studies could create favourable conditions for a consistent and sustainable future economic development, especially in the current European and global contexts.

Keywords: economic growth, public expenditure, sustainability, time series

Mgr Katarzyna CYMBRANOWICZ

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Cracow University of Economics, Poland

The phenomenon of *underemployment* in today's labor market – the outline of the problem

The labor market is usually associated with phenomena such as unemployment, employment and professional activity/inactivity. The ways in which these categories are shaped depend on various factors of an economic, social and technological nature. It is impossible to disagree with the statement that the contemporary labor market – local, national, and global – is undergoing dynamic changes. In the public debate, the themes of *flexicurity*, flexible forms of employment, reconciling professional work with private life, and *lifelong learning* appear more frequently. They cause heated discussions and often also controversies, since their impact on the situation of workers and employers in the labor market is increasing. Observing the trends in the world economy and the global labor market, it can be argued that employment becomes a privilege.

Due to the reasons mentioned above, in the paper entitled 'The phenomenon of *underemployment* in today's labor market – the outline of the problem', issues which relate to 'incomplete' employment are discussed. Theoretical considerations are focused on the terminological and methodological problems related to the interpretation of the concept of *underemployment* both in the Polish and foreign literature. Furthermore, the relationships between the phenomenon of *underemployment* and the concept of employment flexibility and security are presented, since they are extremely important from the perspective of the contemporary labor market. The theoretical analysis is complemented by a statistical analysis of empirical data that illustrates the current scale of the phenomenon of *underemployment* in the labor market in Poland compared to other European Union member states (EU-28). The article adopts the research thesis that in Poland there is a problem of 'incomplete' employment. Therefore, the aim of this paper is to attempt to identify the scale of this phenomenon on the Polish labor market. Implementation of this objective will be possible thanks to the study of

national and foreign literature and a conducted statistical analysis of selected indicators of the labor market in the context of this phenomenon, obtained from the database of the European Statistical Office (Eurostat).

Keywords: the labor market, *underemployment*, *flexicurity*, flexible (alternative) forms of employment

Prof. Tomasz PRZYBYCIŃSKI

Szkoła Główna Handlowa / Warsaw School of Economics, Poland

e-mail: tprzyb@sgh.waw.pl

Etyka w państwie dobrobytu

Koncepcja państwa dobrobytu opiera się na zasadach sprawiedliwego podziału bogactwa i równości szans. Państwo jest odpowiedzialne za zapewnienie ekonomicznego i społecznego dobrobytu obywateli. Progresywne opodatkowanie zmniejsza różnice dochodów między bogatymi a biednymi. Jednakże, wysiłki zmierzające do stosowania zasad państwa dobrobytu w praktyce, nie przyniosły dotychczas satysfakcjonujących wyników. Wiązało się to przede wszystkim z łamaniem zasady pomocniczości i erozją etyki pracy. Właśnie dlatego państwo dobrobytu zawodziło z ekonomicznego i etycznego punktu widzenia

Słowa kluczowe: etyka, państwo dobrobytu, zasada pomocniczości

Ethic in welfare state

A concept of the welfare state is based on principles of equitable distribution of wealth and quality of opportunity. The state is responsible for protection and promotion of the economic and social well-being of its citizens. Progressive taxation reduces the income gap between rich and poor. However, the efforts to put principles of the welfare state into practice produced still unsatisfactory results. It was closely connected violating the subsidiary principle and eroding the work ethics. That is just why the welfare state state failed from the economic and ethic point of view.

Keywords: ethics, welfare state, subsidiary principle

Dr Robert ROGOWSKI

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu / State Higher Vocational School in Nowy Sącz, Poland

e-mail: rogowskir@wp.pl

Etyczne problemy w pracy na podstawie opinii pracowników wybranych banków

W artykule podjęto problem moralnego wymiaru pracy na przykładzie wybranych banków działających w Polsce. W części teoretycznej omówione

zostały podstawowe zasady etyczne pracowników banków znajdujące się w regulacjach branżowych. W części empirycznej przedstawione zostały wyniki badań na temat etosu pracy w bankowości w oparciu o analizę ilościową i jakościową specjalistycznego forum internetowego poświęconego bankowości. W badaniu uwzględniono kilkaset wypowiedzi pracowników banków.

Słowa kluczowe: praca w bankowości, etyka w pracy, bankowość, praca, etyka

Ethical Problems at Work in Opinions of Employees of Selected Banks

The paper presents ethical problems of employees in selected banks in Poland. The theoretical part of the paper deals with codes of ethics in banking, especially those concerning the moral aspects of working in banking. The empirical part of the paper presents the results of research on the ethos of bank workers. Quantitative and qualitative analyses were carried out using a specialist Internet forum devoted to the banking sector. The study includes an analysis of hundreds of comments posted on an Internet forum.

Keywords: work in banking, ethics at work, banking, work, ethics

Dr Marika ŚWIESZCZAK

Uniwersytet Łódzki, University of Łódź, Poland
e-mail: marika.swieczczak@uni.lodz.pl

Misje wybranych banków z perspektywy koncepcji CSR

Sposób działania banków komercyjnych uległ zmianie na przestrzeni lat – z instytucji zajmujących się dystrybucją produktów i usług finansowych przeistoczyły się w organizacje pretendujące do tytułu społecznie odpowiedzialnych. Oznacza to, że w swojej działalności uwzględniają interesy wielu grup, takich jak klienci, pracownicy, akcjonariusze, społeczności lokalne czy kontrahenci. Powoduje to, że banki, które chcą być uznawane za społecznie odpowiedzialne, podejmują liczne inicjatywy w obszarach nie związanych ze sprzedażą, takich jak ochrona środowiska, wolontariat czy społeczeństwo.

Kierunki funkcjonowania banków są wyznaczone poprzez kluczowe wartości, sformułowane w postaci misji, która wyznacza trzon działania organizacji, ale również pozwala wyróżnić się na tle konkurentów. Instytucje społecznie odpowiedzialne także w tym obszarze powinny uwzględnić koncepcję CSR poprzez wskazanie działań na rzecz różnych grup interesów, a także poprzez podejmowanie różnorodnych form aktywności.

Celem publikacji jest analiza treści misji wybranych banków komercyjnych z perspektywy poszczególnych poziomów odpowiedzialności biznesu oraz grup interesów. W artykule postawiono hipotezę, że nie wszystkie analizowane banki komercyjne uwzględniają w swoich misjach ideę społecznej odpowiedzialności biznesu, zaś te, które to robią, ograniczają się do wybranych obszarów działania i określonych grup interesariuszy. Analizę przeprowadzono na podstawie materiałów dostępnych na stronach internetowych 20 największych banków działających w Polsce pod względem sumy bilansowej.

podjęto problem moralnego wymiaru pracy na przykładzie wybranych banków działających w Polsce. W części teoretycznej omówione zostały podstawowe zasady etyczne pracowników banków znajdujące się w regulacjach branżowych. W części empirycznej przedstawione zostały wyniki badań na temat etosu pracy w bankowości w oparciu o analizę ilościową i jakościową specjalistycznego forum internetowego poświęconego bankowości. W badaniu uwzględniono kilkaset wypowiedzi pracowników banków.

Słowa kluczowe: społeczna odpowiedzialność biznesu, misja, bankowość

Missions of Selected Bank from Perspective of CSR Conception

The way of functioning of commercial banks' has changed over the years - from institutions involved in the distribution of financial products and services to organizations aspiring to the title of socially responsible. This means that their activities include the interests of many groups, such as customers, employees, shareholders, local communities and contractors. The result is that banks that want to be recognized as socially responsible take numerous initiatives in areas not related to the sale, such as protection of the environment, voluntary or society.

Directions of banks' operations are determined by the core values, formulated as a mission that defines the core of the organization, but also let banks to stand out from the competitors. Institutions socially responsible also in this area should take into account the concept of CSR activities by indicating actions for various interest groups, and also by taking various forms of activity.

The aim of the article is to analyze the content of the mission of selected commercial banks from the perspective of the various levels of responsibility and groups of interest. The article hypothesized that not all the analyzed commercial banks include in their missions the idea of corporate social responsibility, and those that do are limited to specific areas of action and specific stakeholders. The analysis was conducted on the basis of the material available on the websites of the 20 largest banks operating in Poland in terms of assets.

Keywords: corporate social responsibility, mission, banking

Dr Krzysztof ŚWIESZCZAK

Uniwersytet Łódzki / University of Łódź, Poland

e-mail: krzysztof.swieszczak@uni.lodz.pl

Piramida wartości etycznych w pracy doradcy bankowego

Sposób Działalność banków jest nierozzerwalnie związana z pojawianiem się dylematów etycznych, jednakże rozwój rynków finansowych i ich globalizacja przyczyniła się do zwiększenia częstotliwości ich występowania, a także transformacji ich charakteru. Coraz trudniej jest bowiem odróżnić zachowania etyczne od nieetycznych, zaś występowanie w pracy doradcy bankowego zarówno aspektu sprzedażowego, jak i związanego z budowaniem trwałych relacji i zaufania, powoduje, że wątpliwości natury etycznej występują znacznie częściej niż w innych obszarach gospodarki. Etyka w bankowości koncentruje się wokół zasad etycznych transakcji dokonywanych na rynkach finansowych, reguł kształtowania relacji z klientami oraz dylematów osobistych osób działających na rzecz instytucji finansowych w tych obszarach.

Wartości etyczne mają kluczowe znaczenie dla funkcjonowania każdej organizacji ze względu na fakt, że wyznaczają kierunki jej działania, ale również wpływ na postawy zatrudnionych osób, sytuację organizacji, kondycję sektora gospodarki, a szerzej na ład społeczno-gospodarczy. Stąd też zagadnienie wartości etycznych, którymi kierują się doradcy bankowi, są szczególnie istotne, gdyż to one wpływają na kształtowanie pożądanych postaw i zachowań wśród pracowników.

Celem publikacji jest ocena wartości, którymi kierują się doradcy bankowi, z punktu widzenia etyki i sprawowania zawodu zaufania publicznego. W artykule przeprowadzono analizę poziomu istotności poszczególnych uwarunkowań postaw pracowników instytucji finansowych i stworzono piramidę wartości wyznaczających sposób ich działania. Analiza kwestionariuszowego CAWI, przeprowadzonego na grupie 50 doradców bankowych, zatrudnionych w 10 bankach na terenie województwa łódzkiego.

Słowa kluczowe: etyka, doradca bankowy, dylemat etyczny, sektor bankowy

The Pyramid of Ethical Values in the Job of Bank Advisor

The activities of banks is inextricably linked with the appearance of ethical dilemmas, but the development of financial markets and their globalization have contributed to an increase in the frequency of their occurrence, as well as the transformation of their nature. It is increasingly difficult to distinguish ethical behavior from unethical behavior, and the coexistence of aspects connected with sales and building lasting relationships and trust, in the position of banking adviser

means that ethical concerns are much more common than in other areas of the economy. Ethics in banking focuses on ethical principles of transactions in the financial markets, the rules shaping relationships with customer, and personal dilemmas of financial institutions' employees in these areas.

Ethical values are crucial for the functioning of any organization due to the fact that determine the directions of their activities, but also the impact on the attitudes of employees, the situation of the organization, condition of the sector, and more broadly, on the socio-economic order. Hence, the issue of ethical values that guide the bank advisors are particularly important because they affect the development of desirable attitudes and behaviors among employees.

The aim of the article is to assess the values that guide the banking advisers, from the ethical point of view and the specific of the profession of public trust. The article present an individual determinants of attitudes of financial institutions' employees and a pyramid of values defining the way of operating. The analysis was made on the basis of the survey questionnaire CAWI conducted on a group of 100 banking advisers, working in 10 banks in the region of Lodz.

Keywords: ethics, banking adviser, ethical dilemma, banking sector

Dr Piotr WAJSZCZYK

Politechnika Łódzka / Łódź University of Technology, Poland

e-mail: piotr.wajszczyk@p.lodz.pl

Rola rozeznania w praktyce zawodowej – przypadek inżynierii

Prowadzone współcześnie badania naukowców z dziedziny ekonomii i etyki wskazują optymalne sposoby podejmowania decyzji, które gwarantują dobry skutek i moralne zachowania ich decydentów. Obydwa rozważane sposoby: regulacje i reguły oraz rozeznanie i osąd, znajdują zastosowanie w różnych sytuacjach zawodowych. Artykuł bada, jak rozeznanie można wykorzystać w działalności zawodowej stosując system arystotelesowo-tomistyczny. Rezultaty wskazują, że mogą z niego korzystać inżynierowie i inni profesjonalści. Autor stawia tezę, iż tylko w oparciu o rozeznanie decydenci mogą podejmować pełną odpowiedzialność za rezultaty i przemyśleć wartość moralną aktu w sumieniu, zanim zdecydują się go popełnić.

Słowa kluczowe: personalistyczny profesjonalizm w etyce inżynierskiej, rozeznanie, podejmowanie decyzji przez ludzi, sumienie, prawda

The Role of Discretion in Professional Practice. The Case of Engineering

Various scholars of ethics and economics conduct research on the best modes of decision making which guarantee the good outcome and moral behavior of the individuals involved. Either of the modes considered, rules with regulations or discretion and judgment, find applicability in diversified professional circumstances. The paper investigates how discretion can be used in professional activity by using the Aristotelic-Thomistic framework. The results indicate that such a framework can be used by engineers in their working environments, and by other working professionals, with the main proposition that only in discretionary decision making is the person able to take full responsibility for the outcomes and to premeditate their moral worth in conscience before resolving to commit the act itself.

Keywords: personalistic professionalism in engineering ethics, discretion, human decision making, conscience, truth

Dr Andrzej STOIŃSKI

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie / University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland

e-mail: andrzej.stoinski@gmail.com

Identyfikacje sprawiedliwości społecznej

W latach 40 XIX wieku Luigi Taparelli i Antonio Rosmini wprowadzili do publicznego obiegu termin „sprawiedliwości społecznej”. Od tamtego czasu znaczenie tego pojęcia znacznie się poszerzyło. Niniejszy tekst koncentruje się na wskazaniu kilku jego ujęć. Literatura przedmiotu notuje liczne identyfikacje tego konceptu. Sprawiedliwość społeczna utożsamiana jest między innymi ze: sprawiedliwością ogólną (prawną), rozdzielczą, wymienną, karną oraz naprawczą. Niektóre z tego rodzaju identyfikacji zakładają i wymagają istnienia czegoś w rodzaju podmiotów kolektywnych. Autor, w siłą rzeczy skrótowo zaprezentowanych analizach, stara się pokazać specyfikę poszczególnych rodzajów znaczeń nadawanych sprawiedliwości społecznej.

Słowa kluczowe: etyka, Antonio Rosmini, sprawiedliwość społeczna, sprawiedliwość rozdzielcza

Identifications of social justice

In the 1840's, thanks to Luigi Taparelli and Antonio Rosmini, the term emerged “social justice” emerged. Since then, its meaning has developed in many ways. The paper presents some uses of the notion. In the literature of the subject one can find numerous identities of “social justice”. The article focuses on the identity of this term with justice framed as: legal, distributive, commutative, penal, and restorative. Some of these concepts assume and require the existence of some kind of social persons. The author in sketchy analyses tries to show specificity of particular types of meanings assigned to the social justice.

Keywords: ethics, Antonio Rosmini, social justice, distributive justice

Ks. prof. Grzegorz Polok, Dr Michał KAPIAS

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach / University of Economics in Katowice, Poland
e-mails: grzegorz.polok@ue.katowice.pl, kapias@ue.katowice.pl

Sumienie jako fenomen przeciwdziałania zjawisku decouplingu

Zjawisko decouplingu diagnozowane jest od drugiej połowy ubiegłego wieku. Pojmowane jest jako swoiste rozdzielanie, pojawiające się w różnego rodzaju organizacjach w sytuacjach, w których ustalane zasady czy reguły, mające na celu normalizację relacji interpersonalnych, bądź regulujące zasady postępowania, choć są oficjalnie ustalone, a jednak nie są wdrażane w życie. Może także zaistnieć inna sytuacja. Pojawia się ona w przypadku zapoznania się i przyjęcia przez poszczególne osoby podanych wytycznych, a mimo to z wielorakich powodów - często zsubiektywizowanych - nie znajdują one realnej aktualizacji, gdyż blokowane są decyzjami indywidualnych jednostek. Zjawisko takie skutkuje poważnymi konsekwencjami natury społecznej, gospodarczej, ale też prawnej jak i zarządczej. Jak temu przeciwdziałać?

Wydaje się, iż dobrą płaszczyzną przeciwdziałania zgubnym skutkom zjawiska decouplingu mogą być rozwiązania pojawiając się na gruncie etyki. Jedną z fundamentalnych kategorii etycznych jest ludzkie sumienie. Zapodmiotowione jest ono w każdym człowieku, kształtuje ludzkie postępowanie, choć można je zagłuszyć czy wyciszyć. Okazuje się więc, iż właściwie ukształtowane sumienie daje lepsze efekty w działaniu człowieka, tak na polu indywidualnym jak i ogólnoludzkim. Sumienie także w poprawny sposób interpretuje przeróżne zakazy i nakazy, a więc staje się doskonałym narzędziem do właściwego rozwiązania problemów z decouplingiem.

Ostatecznie więc należy przyjąć, iż o ile człowiek będzie miał dobrze ukonstytuowane sumienie i słuchał jego wytycznych, tym samym mogą zmniejszać się negatywne efekty rozszczępienia pomiędzy rozpoznanymi regułami a ich faktycznym przestrzeganiem.

Słowa kluczowe: decoupling, sumienie, etyka, osoba.

Conscience as a phenomenon to counter decoupling

Decoupling has been diagnosed since the second half of the last century. It is conceived as a kind of separation, appearing in a variety of organisations, in situations in which established principles or rules, aimed at normalising interpersonal relationships or governing the rules of conduct, despite being

officially established, are not implemented. Another situation may also occur. It arises when individuals know and accept the guidelines, but for multiple - often subjective - reasons, they do not materialize as they are blocked by individual decisions. This results in serious consequences of a social, economic, legal or managerial nature. How they be prevented?

Solutions based upon ethics seem to be a sound base to counteract the destructive consequences of decoupling. Human conscience is one of the fundamental ethical categories. Deep rooted in every person, it shapes behaviour, even though its impact can also be minimised. It turns out that a properly formed conscience gives better results in personal activity on both the individual and human levels. Also, conscience enables the correct interpretation of what is prohibited and what is expected, and thus becomes the perfect tool for countering decoupling.

Finally, it can be assumed that as long as man has a well-constituted conscience and follows its guidance, the negative effects of a split between the recognized rules and their actual observance can be minimised.

Keywords: decoupling, conscience, ethics, person.

Prof. Grzegorz SZULCZEWSKI

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie / Warsaw School of Economics, Poland
e-mail: gszulc@sgh.waw.pl

**Zapis konstytucyjny o Społecznej Gospodarcie Rynkowej w świetle
rozważań aksjologiczno-etycznych**

Koncepcja Społecznej Gospodarki Rynkowej została wypracowana w Niemczech w latach powojennych przez ekonomistów, polityków i przedstawicieli nauk społecznych. Mieli oni świadomość znaczenia aksjologicznych rozważań przy budowie ustroju społeczno-gospodarczego. Koncepcja Społecznej Gospodarki Rynkowej zakładała bowiem, że rynek funkcjonujący w normatywnie określonych ramach, będzie realizował i chronił wartości uznane przez społeczeństwo. Do nich należą wolność, odpowiedzialność, godność, równość, subsydiarność, solidarność i sprawiedliwość.

Inne rozumienie idei Społecznej Gospodarki Rynkowej zapisane jest w Konstytucji RP. W artykule 20 czytamy: „Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej.” Konstytucyjne rozumienie Społecznej Gospodarki Rynkowej oprócz uznania wolności gospodarczej zasadniczo opiera się na innym zestawie wartości niż niemiecki pierwowzór ustroju społeczno-gospodarczego o tej samej nazwie. Warto, zatem podjąć się refleksji na poziomie makro z zakresu

etyki gospodarczej. Będzie ona dotyczyła badań aksjologicznych podstaw obu koncepcji i próbie ukazania konsekwencji, jakie wiążą się z przyjęciem określonego kanonu wartości. W zamierzeniu rozważania aksjologiczno-etyczne nad zapisem konstytucyjnym o Społecznej Gospodarce Rynkowej mogły by pomóc od strony etyki gospodarczej, w poszukiwaniu nowych, pogłębionych rozwiązań konstytucyjnych w epoce post transformacyjnej.

Słowa kluczowe: Społeczna Gospodarka Rynkowa, Konstytucja RP., ordoliberalizm, aksjologia, etyka

Constitutional provisions of the Social Market Economy. Axiological and ethical considerations

The concept of the Social Market Economy was developed in Germany in the postwar years by economists, politicians and social scientists. They were aware of the importance of axiological considerations in the construction of socio-economic development. The concept of the Social Market Economy assumed that the market functioning in the framework of normatively defined. The market will implement and protect the values recognized by society. These include freedom, responsibility, dignity, equality, subsidiarity, solidarity and justice. Others understand that the idea of the Social Market Economy is in the Constitution. Article 20 states: The social market economy, based on freedom of economic activity, private ownership, and solidarity, dialogue and cooperation between social partners is the basis of the economic system of the Republic of Poland. The constitutional understanding of the Social Market Economy is essentially based on a different set of values than the original German socio-economic system of the same name. We need a reflection at the macro level in the field of business ethics. It will both study the axiological basis of the concept and show the consequences associated with the assumption of a certain canon of values. The intention of the axiological-ethical considerations in paragraph 20 of the constitution of the social market economy is to help in the search for new constitutional arrangements in the era of post transformation.

Keywords: Social Market Economy, Constitution, Ordoliberalism, axiology, ethics

Dr Katarzyna KAMIŃSKA

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu / Nicolaus Copernicus University in Toruń,
Poland

e-mail: kkam@mat.umk.pl

**Refleksja etyczna w koncepcji wolnokonkurencyjnego
ładu gospodarczego Waltera Euckena**

Treść artykułu koncentruje się wokół koncepcji wolnokonkurencyjnego ładu gospodarczego, sformułowanej przez najwybitniejszego przedstawiciela niemieckiej ordoliberalnej szkoły ekonomiczno-prawniczej – Waltera Euckena. Analizie poddane zostały zasady konstytuujące i regulujące euckenowski ład oraz jej korzenie filozoficzne, w szczególności zaś jego związki z koncepcją etycznego aktywizmu Rudolfa Euckena.

Słowa kluczowe: etyczny aktywizm, ordoliberalizm, ład gospodarczy, wolna konkurencja

**Ethical reflection in the Walter Eucken's concept of
free competitive order**

The article focuses on the concept of free competitive order, formulated by the greatest representative of the German ordoliberal school of law and economics - Walter Eucken. Principles constituting and regulating this order and its philosophical roots have been analyzed, in particular its links with the concept of ethical activism.

Keywords: ethical activism, ordoliberalism, economic order, free competition

Dr Marcin JENDRZEJCZAK

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach / University of Economics in Katowice

e-mail: m.jendrzeczak@op.pl

Michael Novak i katolickie korzenie gospodarki kapitalistycznej

Katolicka nauka społeczna nie jest przyjmowana przez wiernych – w tym ekonomistów zawsze w ten sam sposób. Można mówić o różnych szkołach interpretacyjnych uwydatniających taki lub inny jej aspekt. Bywa wręcz, że te same encykliki rozumiane są w rozmaity sposób. Wśród katolików nie ma zgody choćby odnośnie oceny liberalnego kapitalizmu. Zdaniem wielu jest on sprzeczny z katolicką nauką społeczną i katolicyzmem jako takim. Są jednak myśliciele

twierdzący, że sytuacja jest wręcz przeciwna. Uważają, że katolicyzm nie tylko konweniuje z kapitalizmem, lecz wręcz odpowiada za stworzenie tego systemu. Jednym z tych myślicieli jest Michael Novak.

Ten amerykański teolog, dyplomata i myśliciel polityczny oraz ekonomiczny twierdzi, że kapitalizm opiera się na teologicznych fundamentach. To chrześcijańskie idee, takie jak godność człowieka, wolna wola, czas linearny, Wcielenie, a nawet pojęcie grzechu pierworodnego przyczyniły się do powstania tego systemu. Kościół jego zdaniem także doszedł do uznania kapitalizmu, czego kulminacją była encyklika *Centessimus Annus* Jana Pawła II. W swoim referacie przedstawię poglądy Novaka w tej kwestii, a także zastanowię się nad ich słusznością i aktualnością. Czy przekonania amerykańskiego myśliciela opierają się na racjonalnych podstawach czy może stanowią przejaw ideologizacji religii? Czy Novak to odkrywczy obserwator czy raczej przedstawiciel nowej teologii dworskiej uzasadniającej „panujący” system kapitalizmu? W referacie postawię tezę, że zasadniczo autor „*Ducha demokratycznego kapitalizmu*” ma rację – religia katolicka jest możliwa do pogodzenia z systemem kapitalistycznym i pewne jej elementy wpłynęły pozytywnie na powstanie tegoż. Jednak należy pamiętać, że katolicyzm i nauka społeczna Kościoła jest szersza, niż sam kapitalizm i nie ogranicza się do tego systemu.

Słowa kluczowe: Michael Novak, katolicyzm, kapitalizm, katolicka nauka społeczna, ekonomia

Michael Novak and Catholic Roots of Capitalist Economy

Catholic social teaching is not always accepted by the faithful in the same way - including economists. One can talk about different schools of interpretation. Sometimes even that the same encyclicals are understood in different ways. Among Catholics, there is no consensus regarding the evaluation of liberal capitalism. According to many, this system is contrary to Catholic social teaching and Catholicism as such. However, there are thinkers who claim that the situation is quite the opposite. They believe that Catholicism not only suits capitalism, but that it's even responsible for creating this system. One of these thinkers is Michael Novak.

The American theologian, diplomat and political thinker and economist claims that capitalism is based on theological foundations. Christian ideas, such as human dignity, free will, linear time, the Incarnation, and even the concept of original sin, contributed to the creation of this system. The Church, in his opinion, also came to recognize capitalism – especially in John Paul II's encyclical *Centessimus Annus*. In this paper I will introduce Novak's views on this issue, and I

will consider their rightness. Are the views of the American thinker based on reasonable grounds or are they a manifestation of the ideological approach to religion? Is Novak a great or rather a representative of a new court theology, who justifies the "prevailing" system of Capitalism? The paper will set the thesis that essentially author of "The Spirit of Democratic Capitalism" is right - the Catholic religion can be reconciled with the capitalist system and some of its components had a positive impact on its creation. However, we must keep in mind that Catholicism and the Church's social doctrine are wider than capitalism itself, and are not limited to this system.

Keywords: Michael Novak, Catholicism, capitalism, Catholic Social Teaching, economics

Dr Marcin GRABAN

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu / Adam Mickiewicz University in Poznań,
Poland
e-mail: mgraban@amu.edu.pl

**Problem wynagrodzenia i warunków pracy w
Stanach Zjednoczonych Ameryki w interpretacji Johna A. Ryan'a**

Podjęcie problemu wynagrodzeń robotniczych przez Kościół katolicki w Stanach Zjednoczonych Ameryki, jest interesującą kwestią z punktu widzenia etyki życia gospodarczego oraz rozwoju katolickiej nauki społecznej. Interpretację katolickiej myśli społecznej zawartą w encyklice *Rerum novarum* Leona XIII podjął na terenie Stanów Zjednoczonych ksiądz John Augustine Ryan (1869-1945), stał się on wkrótce głównym propagatorem idei, że dobra polityka ekonomiczna może wpływać tylko z dobrej etyki.

Początek XX w. to, w historii Stanów Zjednoczonych Ameryki, czas rozwoju związków i organizacji robotniczych, utrwalania się dążeń do godziwego wynagrodzenia (*living wage*) i regulacji warunków pracy. Jest to również czas zmagania się z ideami socjalistycznymi i nacjonalistycznymi w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Kościół katolicki odegrał znaczącą rolę w dyskursie dotyczącym tych problemów, duża w tym również zasługa Johna A. Ryan'a. Jednym z ważniejszych interpretacji życia gospodarczego był *Program of Social Reconstruction* przygotowany przez biskupów amerykańskich w 1919 roku; stał się on istotnym głosem w kwestii stosunków społecznych, nawiązującym do przesłania *Rerum novarum*. Pewne elementy głoszonych postulatów można odnaleźć w ustawodawstwie okresu *New Deal*.

Celem wystąpienia jest przedstawienie działalności J. A. Ryan'a w kontekście rozwoju katolickiej nauki społecznej w Stanach Zjednoczonych Ameryki, ukazanej

na tle problematyki życia społeczno-ekonomicznego. Głównym elementem będzie interpretacja problemu płac przez J. A. Ryana. Publikacja zostanie oparta m.in. o materiały archiwalne Archiwum Amerykańskiego Uniwersytetu Katolickiego w Waszyngtonie.

Słowa kluczowe: John A. Ryan, katolicka nauka społeczne w Stanach Zjednoczonych Ameryki, wynagrodzenia, warunki pracy

Living wage and working conditions problem in the United States of America in interpretation of John A. Ryan

The problem of the worker's wage by the Catholic Church in the United States of America is an interesting issue from the point of view of the ethics of economic life and the development of Catholic social thought. The interpretation of the Catholic social thought included in the encyclical letter of Leo XIII, *Rerum novarum*, was taken, at the ground of the United States of America, by Rev. John A. Ryan (1869-1945), who soon become a major proponent of the idea that proper economic policy can fallow only with good ethics.

The beginning of the 20th century was, in the history of the United States of America, a time of development of trade unions and workers' organizations, and the consolidation of efforts to establish the living wage and regulate working conditions. It was also a time of struggle with the ideas of socialists and nationalists in the United States of America. The Catholic Church played a significant role in the discourse on these issues, with the important contribution of John A. Ryan. One of the most important interpretations of economic life was the *Program of Social Reconstruction*, prepared by the American bishops in 1919. It became a voice in the social relations question, referring to the message of *Rerum novarum*. Some element of the proclaimed postulates can be found in the legislation of the New Deal period.

The main goal of proposed subject is to present the activities of John A. Ryan in the context of the development of Catholic social thought in the United States of America, shown against the background of the social and economic problems of the time. The most important feature will be an interpretation of *the living wage* by John A. Ryan. A future publication will be based on the record of the American Catholic History Research Center and University Archives in Washington D.C.

Keywords: John A. Ryan, catholic social thought in the United States of America, living wage, working conditions

Dr Andrzej PIECZEWSKI

Uniwersytet Łódzki / University of Łódź, Poland

e-mail: andrzej.pieczewski@uni.lodz.pl

John Bloch's „The Future of War”. Pacifism Based on Economics

John Bloch (1839-1902) - a railroad tycoon, banker, social activist, philanthropist and man of science. He was shortlisted for the Nobel Peace Prize in 1902 for his multi-volume work entitled *“The Future of War in its Technical, Economic and Political Relations”*, which was dubbed “the bible of pacifism”. Thanks to his multi-layered activities he perfectly fits the positivist ideals of his time. Despite this, due to the course of history and “unfavorable circumstances” for featuring his figure, for decades he was largely forgotten.

The goal of this article is to present Jon Bloch and his works in the fields of entrepreneurship, science and most of all his attempts in aid of peace. I will present his major pacifist hypotheses and arguments which are included in his work *“The Future of War”*. The author substituted the usual religious and humanitarian arguments in aid of peace, with economic assertions. Published in many languages, the book became essential reading for the intellectuals and politicians at the break of 20th c., while Bloch gained the nickname of “the father of contemporary pacifism”. In order to verify the legitimacy of this claim I will contrast Bloch's work to a work entitled *“The Great Illusion”*, by Norman Angell. Published in 1909, eleven years after the first publication of *“The Future of War”*, Angell's *“The Great Illusion”* is well-known to the Anglo-Saxon readership.

Keywords: World War I, pacifism, economics

Dr Agnieszka MAREK

Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II / John Paul II Catholic University of Lublin, Poland

e-mail: agnieszka.marek@kul.pl

Employee's subjectivity as a key value in management

People, with their knowledge and potential, are undoubtedly the most important asset in any organisation because, thanks to them, it might accomplish its

goals, gain a competitive advantage and achieve success on the market. That is why each organisation should hire the most appropriate employees and provide working conditions that enable them to unleash their potential for the company's benefit. The fundamental value for creating a good work environment is employees' subjectivity, which can be perceived in two ways. The basic level of honouring a person's subjectivity is respecting human rights and the employee's dignity in mutual relations. The higher level, though, is to give people a certain amount of autonomy and responsibility in their workplace. The aim of this paper is to identify and analyse interdisciplinary concepts that managers can use in order to ensure that people are given the respect they deserve.

Keywords: employee's subjectivity; personalism; empowerment; participative management

Dr Kalina GRZESIUK

Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II / John Paul II Catholic University of Lublin, Poland
e-mail: grzesiuk@kul.pl

Unethical behaviour of organisations from social network perspective

One of the distinctive features of contemporary organisations is their interconnectedness. Relations among companies are usually analysed on the basis of the social network relations between them. The research question this article aims to answer concerns the effects of being part of the interorganisational network on the occurrence and consequences of unethical behaviour.

This paper covers three main areas of research regarding this topic. Firstly, it considers the role of networks in the initiation, evolution and consequences of wrongdoings. The main problem taken into consideration in this part of the article is identifying network factors increasing and mitigating the propensity of organisations to deceive their partners. Two main types of such determinants include relational and structural factors. The first group usually involves such features as the strength of ties, the symmetry/asymmetry of ties and the status of the partners. The latter includes such variables as structural holes, centrality, density and cohesiveness of network.

The second area covered in this article concerns the diffusion of misconduct behaviours throughout the network of interorganisational ties. This phenomenon might resemble the social or emotional contagion occurring in social networks.

The effects of unethical acts on the network are the main interest of the third part of this paper. Usually the consequences of wrongdoing by one of the interconnected partners include a change in the quality of related partners,

modifications in the structure of the network and an alteration of its prominence and cohesion.

As a summary, there are some suggestion for lines of inquiry in the area of unethical behaviour from the social network perspective in the future.

Keywords: unethical behaviours, network, interorganisational relationships, social networks

Mgr Małgorzata BLECHEISEN

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie/State Street GmbH / Cracow University of Economics,
Poland/State Street GmbH
e-mail: malgorzata.blecheisen@gmail.com

Ethical Aspects of Transfer Pricing

The determination process of transfer pricing and its analysis plays a significant role in corporate financial reporting. The impact of transfer pricing includes many business areas ranging from economic restructuring to write-downs of balance sheet components.

Transfer pricing directly affects the allocation of taxable income-related entities in different tax jurisdictions. Therefore, using a transfer pricing policy can directly affect the level of income after tax, in the amount of differences in countries' tax rates.

Nowadays, transfer pricing has become one of the riskiest areas from the perspective of compliance with the applicable standards of accounting policy, tax planning and compliance with ethical standards. Transfer pricing is associated with ethical issues of employees and executives. Managers of multinational companies face the dilemma of the legal obligation to pay taxes while at the same time trying to maximize profits of shareholders. With transfer pricing, managers can use illegal methods of money transfer between countries, minimizing the tax burden on businesses, or even avoiding the tax payment. At the same time, transfer pricing reinforces ownership by allowing capital owners to transfer it as they see fit.

After the recent financial crisis, financial institutions are subject to increasing regulatory supervision. The result of a significant recovery in the profits of the financial sector are periodic and aggressive tax inspections carried out by the tax authorities around the world. Often the main objective of these studies is whether the result of economic mutual agreement is equal to the result which could arise as a result of market transactions (whether profit would be the same if the transactions were carried out by an independent person in comparable circumstances).

Keywords: Transfer pricing, ethical norms, tax obligation

Mgr Bartłomiej KACZMAREK

Uniwersytet Łódzki / University of Łódź, Poland

e-mail: kontakt@bartekkaczmarek.pl

Ethical aspects in relations between business and its environment

Customers nowadays often expect more than just a low price or good quality. Other factors are also becoming more and more significant – these are, for example: socially responsible initiatives undertaken by the company, transparency of its activities, honesty, or the working conditions for its employees. The core activities of managers no longer only focus on the financial results of the company's activity, incomes and profits, but there is a more holistic look at their companies and their impact on the immediate environment. The author will discuss theoretical approaches to the relationship between marketing and the concept of CSR (Corporate Social Responsibility). The article will also refer to the role of ethics in shaping the image and reputation of the company. There will be an analysis of activities of enterprises in the context of ethics.

The thesis of the article says that achieving a sustainable competitive advantage in these times is not possible without caring about the ethics of business. In the article, a critical analysis of secondary literature sources will be applied.

Keywords: corporate social responsibility (CSR), identity, image, reputation of the company, competitive advantage

Prof. Urszula GOŁASZEWSKA-KACZAN, Dr Jarosław KILON, Dr Jacek MARCINKIEWICZ
Uniwersytet w Białymstoku / University of Białystok, Poland
e-mail: ulakaczan@o2.pl

Ocena atrakcyjności inwestycji w akcje spółek społecznie odpowiedzialnych na podstawie indeksu RESPECT

W teorii i praktyce podkreśla się, że zaangażowanie w działania społecznie odpowiedzialne pozwala firmom realizować wiele korzyści. Jednym z wymienianych często profitów jest większe zaufanie inwestorów, co daje możliwość osiągania ponadprzeciętnych wyników z inwestycji w papiery wartościowe emitowane przez odpowiedzialne społecznie spółki. W niniejszym artykule podjęto próbę zbadania, czy w przypadku firm zaliczonych do polskiego indeksu firm odpowiedzialnych RESPECT można zauważyć tą korzyść. W badaniach uwzględniono spółki należące do indeksu RESPECT w okresie od początku notowań (11.2009) do końca roku 2015. Przeprowadzono analizę porównawczą indeksu RESPECT z wybranymi indeksami opisującymi ogólną koniunkturę giełdową w Polsce na przestrzeni lat 2009-2015. Badania empiryczne, oparte o analizę stóp zwrotu, ryzyka, stopy dywidendy, jak również struktury akcjonariatu umożliwiły ocenę atrakcyjności inwestycji w akcje spółek odpowiedzialnych społecznie na tle innych podmiotów notowanych na warszawskiej giełdzie.

Słowa kluczowe: Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw, indeks RESPECT

The assessment of attractiveness of investments in the shares of socially responsible businesses on the based RESPECT Index

In both theory and practice, it is emphasised that engaging in CSR actions brings many benefits to companies. One of the commonly listed advantages is more trust from investors, which enables the achievement of superior returns from securities issued by socially responsible firms. The paper endeavours to investigate whether this benefit can be also noticed among businesses in the Polish index of socially responsible companies RESPECT. The study involves firms included in the RESPECT index from its inception (November 2011) to the end of 2015. The authors compared the RESPECT index with selected Polish market indices between 2009 and 2015. Empirical studies, based on an analysis of returns, risk, dividend yields and shareholder structure, facilitated the assessment of the attractiveness of investments in the shares of socially responsible

businesses against the background of other firms quoted on the Warsaw Stock Exchange.

Keywords: Corporate Social Responsibility, RESPECT index

Prof. Stanisław WIETESKA

Uniwersytet Łódzki / University of Łódź

e-mail: sekubez@uni.lodz.pl

Ubezpieczenia od kradzieży w punktach sprzedaży detalicznej w Polsce

Dr Nina STĘPNICKA

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach / Jan Kochanowski University (JKU) in Kielce, Poland

e-mail: nina_bakowska@poczta.onet.pl

Konsumpcja kolaboratywna w gospodarce XXI w. – dylematy etyczne, ekonomiczne i prawne

Wspólna konsumpcja, in. konsumpcja kolaboratywna (ang. *collaborative consumption*) to maksymalne wykorzystanie zasobów poprzez efektywne modele redystrybucji i tzw. dostęp współdzielony. Jest to model ekonomiczny obejmujący tradycyjne dzielenie się, wymianę bezgotówkową, pożyczanie, handel, obdarowywanie i zamienianie się. Opiera się na idei współdzielenia, skupiając się na funkcji produktu, bez konieczności posiadania go na własność.

Koncepcja konsumpcji kolaboratywnej zyskała największą popularność w pierwszym dziesięcioleciu XXI w., wraz ze wzmożoną aktywnością ruchu *open source*. Służyła ona wówczas jako narzędzie pomocne w rozwiązaniu problemu tzw. tragedii wspólnego pastwiska (ang. *tragedy of commons*), w świetle którego ludzie działając w celu uzyskania własnej korzyści i prywatnego interesu, wykazują tendencję do marnotrawstwa zasobów.

Teza: Konsumpcja kolaboratywna uznawana jest za zbliżającą się rewolucję (niekiedy porównywaną do rewolucji na skalę rewolucji przemysłowej). Stanowi ona jednak także istotne pole do dyskusji dotyczącej jej etycznych, ekonomicznych i prawnych podstaw i uwarunkowań rozwoju. Zaprzecza bowiem dotychczasowym zasadom ekonomii, nie posiada wyraźnego usytuowania w prawie oraz w wielu przypadkach podważa etyczne i moralne działania w sferze interesów.

O uznaniu konsumpcji kolaboratywnej za zbliżającą się rewolucję (niekiedy porównywaną do rewolucji na skalę rewolucji przemysłowej) mogą zadecydować m.in. następujące przesłanki:

- zauważalna od pewnego czasu przewaga „dostępu”, który utożsamiany jest z przywilejem nad „posiadaniem”, kojarzonym bardzo często z ciężarem;
- społecznościowy charakter wymiany handlowej kształtujący zaufanie w relacjach międzyludzkich;
- „przynależność” zamiast „posiadania czegoś na wyłączność”, jako skuteczna zaporę ochronną przed skrajnym indywidualizmem i atomizacją społeczeństwa.

Słowa kluczowe: konsumpcja kolaboratywna, etyka, ekonomika, prawo

Collaborative Consumption in XXI Century Economy - Ethical, Economic and Law Dilemmas

Collaborative consumption is exploiting resources to the maximum by effective redistribution models and so-called shared access. It is an economic model involving traditional sharing, barter, borrowing, commerce, gifting and exchanging. It is based on the idea of sharing, focusing on the function of the product without the necessity of possessing it.

The concept of collaborative consumption gained the highest popularity in the first decade of the 21st century along with the increased activity of *open source* movement. Then, it served as a useful instrument to solve the problem of the so-called *tragedy of commons*, in the light of which people seeking their own benefits and private business tend to waste resources.

Thesis: Collaborative consumption is considered to be the forthcoming revolution (sometimes compared to the Industrial Revolution). It also constitutes a significant field for discussion as far as its ethical, economical and legal basis and the conditioning of development are considered. It denies the rules of economics thus far, does not have a precise legal basis and in many cases it undermines ethical and moral actions in business.

Recognition of collaborative consumption as the forthcoming revolution can be justified because of the following premises:

- the noticeable advantage of “access” over “possession”, often perceived as a burden
- the social aspect of trade shaping trust between people

- “affiliation” instead of “exclusive possession” as an effective protection from the extreme individualism and atomization of society.

Keywords: collaborative consumption, ethics, economics, law

Dr Marta MAKOWSKA

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie / Warsaw University of Life Sciences, Poland

e-mail: marta_makowska@sggw.pl

**Kontrowersyjne reklamy leków skierowane do publicznej wiadomości.
Porównanie sposobów kreowania zapotrzebowania na leki w Polsce
i w USA**

W Polsce od wielu lat mówi się o tym, że firmy farmaceutyczne prowadzą agresywne kampanie promocyjne swoich produktów. Reklamy leków są praktycznie wszędzie, w telewizji, radiu, czasopiśmie i Internecie. Dlatego niezmiernie ważne jest czuwanie zarówno nad prawnym jak i etycznym ich wymiarem.

Wystąpienie prezentować będzie różnice między reklamami leków skierowanymi do publicznej wiadomości w Polsce i w USA. Wynikają one przede wszystkim z odmienności uregulowań prawnych, które w Polsce są znacznie surowsze niż w USA. Dla przykładu w Stanach Zjednoczonych dopuszczona jest reklama leków na receptę skierowana bezpośrednio do pacjentów, zaś w całej Unii Europejskiej, a tym samym w Polsce jest to ściśle zabronione.

W wystąpieniu zaprezentuję rozwiązania prawne obowiązujące reklamę leków skierowaną do publicznej wiadomości w Polsce i w USA, porównam je. Wskażę także na najnowsze przykłady łamania prawa i etyki w reklamach w obu tych krajach. Krótko zarysuję także negatywne konsekwencje niewłaściwie prowadzonego marketingu farmaceutycznego.

Słowa kluczowe: przemysł farmaceutyczny, reklama, leki, prawo, etyka

**Controversial direct to customer advertising of medicines. Comparison
of creating the demand for drugs in Poland and in the USA**

For many years, the subject of aggressive marketing campaigns conducted by pharmaceutical companies has been raised in Poland. Drug ads are everywhere, on television, the radio, magazines and on the Internet. Therefore, it is extremely important is to ensure both their legal and ethical dimension.

In my conference speech I will present the differences between direct-to-consumer advertising of medicines in Poland and in the USA. The dissimilarities

result mainly from differences in legislation. In Poland the law is much stricter than in the US. For example, in the United States companies are allowed to advertise prescription drugs directly to patients. In the whole of the European Union, and thus in Poland, it is strictly prohibited.

In my speech I will present other regulations existing in Poland and in the United States and I will compare them. I will show examples of violations of the law and ethics in the advertising of medicine in both countries. I will briefly outline the negative consequences of invalid pharmaceutical marketing.

Keywords: pharmaceutical industry, advertisement, drugs, law, ethics

Mgr Joanna ŚMIETANKA

Uniwersytet Wrocławski / University of Wrocław, Poland

e-mail: joanna.smietanka@interia.pl

Etyka w komunikacji marketingowej 60+ firm ubezpieczeniowych

Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na etyczne aspekty komunikacji marketingowej firm ubezpieczeniowych z osobami starszymi. Autor analizuje działania marketingowe firm z sektora ubezpieczeń począwszy od etapu tworzenia produktów, poprzez ogólne warunki ubezpieczeń, broszury marketingowe, informacje na stronach www firm, aż po reklamę, którą senior ogląda na ekranie swojego telewizora. Szczególną uwagę autor zwraca na formę promocji ubezpieczeń na życie, zakładając przy tym, iż komunikacja marketingowa firm ubezpieczeniowych w tym obszarze przekracza granice etyki biznesowej, zawierając niejasne przekazy reklamowe, ukrywające często najistotniejsze informacje dotyczące warunków przystąpienia do ubezpieczenia oraz wysokości wypłacanych świadczeń, a co więcej – wielokrotnie wprowadzające seniorów w błąd.

Stosowane przekazy reklamowe zdają się mieć za zadanie wyłącznie pozyskanie klientów, często nieświadomych konsekwencji podpisywanych umów z uwagi na uśpioną czujność starczą, jak i większe zaufanie do biznesu niż to, prezentowane przez pokolenie młodych. Firmy ubezpieczeniowe wykorzystując postawę seniorów oferują coraz więcej produktów, skierowanych do grupy osób starszych, bez widocznej pozytywnej zmiany w kwestii etycznego postępowania.

Analiza reklam pozwoli wyróżnić szereg środków perswazji, które wpływają bezpośrednio na decyzje – często nieświadome – seniorów.

Słowa kluczowe: ubezpieczenia, seniorzy, firmy ubezpieczeniowe, osoby starsze, OWU

Mgr Marta PRZĘCZEK

Muzeum Narodowe w Krakowie / National Museum in Krakow, Poland

e-mail: mprzeczek@muzeum.krakow.pl

Muzea narodowe w warunkach płynnej nowoczesności

W warunkach płynnej nowoczesności niemal każde zjawisko gospodarcze, polityczne czy kulturowe ma charakter aporetyczny. Przez dziesiątki lat, instytucjami, które starały się odpowiedzieć na pytania o tożsamość człowieka, społeczeństwa i narodu były muzea. Dzisiaj organizacje te same stają przed koniecznością redefinicji swojej tożsamości, określenia na nowo powodu swojego istnienia.

Zmiany w otoczeniu zewnętrznym muzeów, powszechnie panująca komodyfikacja wszystkiego stworzyła możliwości do urynkowienia marki muzeum, a także dzieł sztuki w nim się znajdujących. Obiekt muzealny traktowany jest jako towar do sprzedaży bezpośredniej lub półprodukt do dalszego rynkowego wykorzystania. Cała współczesna nauka o zarządzaniu i traktowanie muzeum jako wieloproduktowe przedsiębiorstwo przygotowywały pole do tego typu zachowań.

Aby uniknąć efektu suboptymalizacji, wszystkie działalności muzeum muszą być rozwijane w sposób zrównoważony, a ta równowaga musi być rozpatrywana z perspektywy interesu całości organizacji.

Zadaniem zarządzających muzeami jest monitorowanie zmian zachodzących w otoczeniu i wykorzystywanie ich dla pożytku instytucji. Nie jesteśmy w stanie zatrzymać pewnych trendów rozwojowych płynnej nowoczesności, ale możemy zachować umiar w podążaniu za nimi. Rozwój we wszystkich możliwych kierunkach nie jest możliwy, prowadzić może tylko do rozpadu tożsamości instytucji. Potrzebny jest zatem rozsądek i zrównoważenie, a nade wszystko odpowiedzialność zarządzających tymi instytucjami.

Słowa kluczowe: komodyfikacja kultury, globalizacja, ekonomia niematerialnego, muzea narodowe

National museums in liquid modernity circumstances

Globalization is a bipolar process which manifests itself in every dimension of political, economic, social and cultural phenomena. Every activity, of individuals as well as organizations, characterizes ambivalences and aporias. In late modernity, changes take place continually, political as well as moral. All borders are crumbling, functions and meanings are changing, hitherto existing authorities manners are dying out too. This state of things requires a permanent redefining of

one's identity. It concerns not only individuals and societies but also cultural institutions. Almost every day national museums face the problem of how to definite the reason for their existence. From sanctuaries of national heritage, museums have become factories of cultural services: for education, exhibitions, editorial and others, not associated with the museum's image, such as advertising services. Intentionally or not, museums have begun to compete with trade galleries. The "immaterial economy" expands forcefully, and on a large scale it refers to museum institutions. In liquid modernity everything is changing and everything is mixed.

In museums' statuses there are declarations to scientific elaboration of works of art which are in the museum's collection. But recently museums want to extend their identity and equal scientific institutes or even universities, to become a scientific unit registered by the Ministry of Science and Higher Education System.

In this situation we have to make an appeal for responsibility and balance between cultural values and trade requirements.

Prof. Aurelia POLAŃSKA

Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu w Gdyni /
University of Business and Administration in Gdynia, Poland
e-mail: aurelia.polanska@wp.pl

O etyce Społecznej Nauki Kościoła

Społeczną Naukę Kościoła (SNK) zapoczątkował Papież Leon XIII w 1891 roku ogłaszając Encyklikę O kwestii robotniczej. Celem tej Encykliki była krytyka bardzo trudnych warunków życia i pracy robotników. Rosnąca liczba konfliktów między klasą robotników i klasą kapitalistów zagrażała pokojowi. Papież wskazał na niesprawiedliwość sytuacji społecznej robotników i wezwał do jej naprawy uzasadniając, że pokój buduje się na fundamencie sprawiedliwości.

Zapoczątkowana 125 lat temu nowa dziedzina wiedzy o etyce społecznej bardzo się rozwinęła. W burzliwych, bardzo trudnych latach XX wieku pojawiło się wiele nowych kwestii, dlatego Papieże ogłaszali nowe Encykliki wskazując etyczne rozwiązania problemów.

W Kompendium NSK opublikowanym w 2005 roku w Polsce opisano zasady tego nauczania i podstawowe analizowane kwestie. Kwestie podstawowe to rodzina, praca zarobkowa, życie ekonomiczne, wspólnota polityczna, wymiana międzynarodowa, ochrona środowiska i upowszechnianie pokoju. Etyczne zasady nauczania obejmują – dobro wspólne, powszechne przeznaczenie dóbr, pomocniczość, uczestnictwo, solidarność, podstawowe wartości życia społecznego (prawda, wolność sprawiedliwość), droga miłości.

SNK wskazuje, co dobrego może czynić człowiek i władze państw, by warunki życia społecznego pozwalały żyć godnie. Najwyższą wartością chrześcijańską jest miłość, która zobowiązuje człowieka do etycznego postępowania w życiu indywidualnym i społecznym.

Referat opracowano w trzech rozdziałach. Pierwszy przedstawia metodę prezentacji wiedzy w encyklikach. Wiedza ta opisuje pozytywne i negatywne fakty życia społecznego u schyłku XIX wieku i w XX wieku. Drugi rozdział charakteryzuje dziesięć zasad etycznej pracy zarobkowej człowieka we współczesnej globalnej gospodarce. Trzeci rozdział uzasadnia twierdzenie, że w życiu gospodarczym odpowiedzialność za fachowość i etyczność wyników pracy zespołowej ponoszą menedżerowie. Jeśli tego zadania nie realizują wobec bezpośrednich współpracowników, nie mają pełnych kwalifikacji do pełnienia zadań swojego stanowiska zatrudnienia.

Słowa kluczowe: nauczanie, praca zarobkowa, moc świadectwa

Ethics in Catholic Social Teaching (CST)

The report consists of three chapters. The first chapter shows the knowledge of CST and how it is presented in the twelve social papal encyclicals. This describes the positive and negative facts of social life in the 19th and 20th centuries.

The second chapter includes ten ethical rules of paid social work in the present day of global economics.

The third chapter justifies the thesis that managers are responsible for respecting the ethical motivation of the work of their employees.

Keywords: teaching, the social work, the power of testifying

Prof. Bożena KLIMCZAK

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu / Wrocław University of Economics, Poland

e-mail: ewelina.turlej-szyjka@ue.wroc.pl

Opinie studentów o moralnych granicach rynku w świetle lektury książki M. J. Sandela „Czego nie można kupić za pieniądze”

Książka M.J. Sandela „Czego nie można kupić za pieniądze” jest poświęcona problemowi niesprawiedliwej alokacji niektórych zasobów za pomocą rynku. Autor posługuje się metodą omówienia wybranych przykładów i uzasadniania nieadekwatności rynkowej alokacji za pomocą argumentów sprawiedliwości i moralnej destrukcji. Celem referatu jest prezentacja opinii studentów studiów doktoranckich i studiów MBA o omawianych przez M. J. Sandela przykładach i jego argumentacji. Nie były to badania reprezentatywne. Stanowią jednak interesujący przyczynek do poglądów o rynku i jego moralnych granicach dwóch grup: studentów o małym doświadczeniu i ludzi dojrzałych, posiadających doświadczenie zawodowe i życiowe.

Opinions of students on moral limits of markets in light of M. J. Sandel's book „What money can't buy”

M.J. Sandel's book "What money can't buy" is devoted to the problem of unjust market allocation of some resources. The author uses the case study method of chosen examples and substantiates the inadequacy of market allocation using arguments of justice and moral destruction. The aim of the paper is to present the opinions of students from PhD and MBA studies on M.J. Sandel's examples and his

argumentation. They were not representative studies, however, they provide an interesting voice regarding the beliefs about the market and its moral limits for two groups: students and mature people who have professional and life experience.

Prof. Maciej SOIN, Polska Akademia Nauk & Politechnika Łódzka / Polish Academy of Sciences & Lodz University of Technology, Poland
e-mail: msoin@poczta.onet.pl

Filozoficzne trudności teorii interesariuszy

Filozoficzne trudności teorii interesariuszy – odgrywającej istotną rolę w CSR i etyce biznesu – wiążą się przede wszystkim z kwestiami jej statusu i uzasadnienia. Jaki sens ma teoria interesariuszy: opisowy, instrumentalny czy normatywny? A jeśli jest to teoria normatywna, to dlaczego menedżerowie powinni przejmować się zróżnicowanymi potrzebami interesariuszy?

Jak wiadomo, Freeman, jeden z głównych autorów teorii interesariuszy, programowo lekcewał te pytania. W sprawach filozoficznych odwoływał się do pragmatyzmu w wersji Rorty'ego, który jego zdaniem skutecznie podważył „pozytywistyczną” dychotomię między faktami i wartościami, nauką i etyką, umożliwiając uznanie teorii interesariuszy za koncepcję zarazem opisową, jak i normatywną.

Artykuł przedstawia kilka trudności wiążących się z tym stanowiskiem, koncentrując się na jego wątpliwych założeniach i nieorzystnych konsekwencjach. Do pierwszych należy (falszywa) alternatywa przejęta od Rorty'ego, zgodnie z którą poznanie rządzi się albo zasadą reprezentacji, albo zasadą solidarności. Do drugich należy wniosek, mówiący że teoria interesariuszy będzie o tyle prawdziwa, o ile jej zwolennicy zdołają narzucić zainteresowanym przekonanie o jej prawdziwości.

Zgodnie z główną tezą artykułu, w rezultacie pragmatycznego uzasadnienia teoria interesariuszy stała się rodzajem arbitralnej narracji nie mogącej sobie poradzić z jej (empirycznym) nadużywaniem. Natomiast odwołanie się do tradycyjnego rozróżnienia między faktami i wartościami pozwala docenić deskryptywne walory teorii i zidentyfikować trudności związane z jej warstwą normatywną. Z tego punktu widzenia próba pragmatycznej wykładni teorii interesariuszy była więc nieporozumieniem, z którego należy się wycofać.

Słowa kluczowe: teoria interesariuszy, pragmatyzm, fakty i wartości, Freeman, Rorty

Philosophical Difficulties of Stakeholder Theory

Philosophical difficulties of stakeholder theory – which plays an important role in CSR and business ethics – are connected first of all with questions of its status and justification. What sense does stakeholder theory have: descriptive, instrumental or normative? And if normative, why then should executives worry about multiple stakeholder demands?

It is well known that Freeman, one of the most important authors of stakeholder theory, deliberately disregarded these problems. In philosophical questions he invoked Rorty's pragmatism, which in his opinion effectively undermined the "positivistic" dichotomy between facts and values, science and ethics, and enabled stakeholder theory to be understood at the same time as both descriptive and normative.

The article presents some difficulties connected with this view, focusing on its dubious assumptions and unpleasant consequences. To the assumptions belongs (false) alternative taken from Rorty, which states that knowledge follows either a rule of representation or a rule of solidarity. One of the unpleasant consequences is the conclusion that stakeholder theory may be true only if its followers are able to force the stakeholders to accept its truthfulness.

The main thesis of the article says that, as a result of pragmatic justification, stakeholder theory became a sort of arbitrary narration, which is unable to deal with its (empirical) misuses. However, a return to a more traditional view on facts and values enables us to appreciate the descriptive advantages of the theory and to identify difficulties bounded with its normative layer. From this point of view, the attempt at a pragmatic interpretation of stakeholder theory was a misunderstanding that should be withdrawn from circulation.

Keywords: stakeholder theory, pragmatism, facts and values, Freeman, Rorty

Anna LEWICKA-STRZAŁECKA

Polska Akademia Nauk / Polish Academy of Sciences, Poland

e-mail: alewicka@ifispan.waw.pl

Świadomość konfliktu interesów jako akademicki standard etyczny

Konflikty interesów zawsze były obecne w nauce, jednak postępująca jej komercjalizacja i towarzyszące temu procesowi przekształcanie wiedzy w wartość mającą przynosić zysk znacznie zwiększyły ich liczbę, zasięg i moc oddziaływania. Coraz więcej badań finansowanych jest przez przemysł, który kieruje środki na taką problematykę, na której da się zarobić, a także jest zainteresowany określonymi, czyli korzystnymi dla siebie wynikami badań. Prowadzi to do zakwestionowania etosu nauki wraz z jej podstawowymi wartościami bezinteresowności i obiektywizmu.

Konflikt interesów w nauce może być źródłem tendencyjności i w efekcie prowadzić do poważnych zniekształceń wyników badań. Godzi to w wewnętrzną spójność i integralność nauki, gdyż prowadząc badania naukowe, czy też wykorzystując ich wyniki, wciąż opieramy się na świadectwie innych, czyli powinniśmy mieć do tego świadectwa zaufanie. Nauka nie jest kwestią wiary, ale przeciętny człowiek swój stosunek do niej musi opierać na wierze w wyniki badań naukowych, gdyż nie jest w stanie ich kontrolować. Zniekształcone czy wręcz fałszywe wyniki takich badań podważają wiarygodność nauki i osłabiają zaufanie jakim darzy ją społeczeństwo, a co za tym idzie mogą osłabiać udzielane jej wsparcie. Choć całkowite wyeliminowanie konfliktu interesów z nauki, podobnie jak i z innych obszarów ludzkiego działania, nie jest możliwe, podejmowane są próby ograniczenia jego negatywnych skutków.

Referat koncentruje się na przedstawieniu istoty konfliktu interesów w nauce, pokazaniu pewnych przykładów tego zjawiska wraz z jego destrukcyjnymi konsekwencjami oraz zarysowania modelu zarządzania ryzykiem pojawienia się tendencyjności w badaniach naukowych. Główna teza głosi, iż świadomość konfliktu interesów polegająca zarówno na ogólnej wiedzy obejmującej tę problematykę, jak i trafnej ocenie własnego usytuowania wobec zagrożenia braku obiektywizmu powinna stanowić minimum etyczne każdego pracownika naukowego.

Słowa kluczowe: konflikt interesów, etos nauki, uświadamianie, unikanie, ujawnianie

Danuta WALCZAK-DURAJ

Uniwersytet Łódzki / University of Lodz, Poland

e-mail: dduraj@uni.lodz.pl

Deficyty i dylematy etyczne w badaniach naukowych - wiodące przesłanki

Analiza deficytów i dylematów etycznych w badaniach naukowych zostanie odniesiona do dwóch dyscyplin z nauk społecznych – socjologii i ekonomii. Badania naukowe, prowadzone w ramach tych dyscyplin, ze względu na swą wieloparadygmatyczność, bywają nacechowane nie tylko deficytami etycznymi ale również dylematami natury metodologiczno-etycznej i interpretacyjnej.

Wiodąca teza zgłaszanego referatu sprowadza się do stwierdzenia, że pojawiające się deficyty i dylematy etyczne polskich badaczy w obszarze nauk społecznych mają dwie zasadnicze choć bardzo odmienne przesłanki.

Pierwsza grupa przesłanek, odnosi się przede wszystkim do szeroko pojętych deficytów etycznych, postrzeganych w kategoriach nierzetelności badań naukowych. Związana jest ona głównie ze strukturalnymi aspektami funkcjonowania uniwersytetów i innych jednostek badawczych oraz logiką parametryzacją. W programach etycznych (głównie kodeksy etyczne), deficyty etyczne identyfikowane są w trzech obszarach „aktywności” badawczej, związanej z opisem, diagnozą i interpretacją uzyskanych wyników, dotyczących: zmyślenia- czyli preparowania, rejestrowania i publikowania nie uzyskanych wyników; fałszowania – czyli manipulowania materiałem badawczym, wyposażeniem lub metodą, zamienianie lub pomijania danych w ten sposób, że wyniki badań nie zostają przedstawione w sposób prawdziwy; plagiatostwa – czyli przywłaszczania cudzych idei, metod, wyników lub określeń bez właściwego odniesienia. Przy czym plagiatem jest też nieautoryzowane wykorzystanie informacji uzyskanych w trakcie poufnego recenzowania wniosków i rękopisów, czy też np. wykorzystywanie prezentacji konferencyjnych bez zgody autorów.

Wskazane przesłanki strukturalne to przede wszystkim akcent na „produktywność” i parametryzację jako podstawowe kryterium oceny nie tylko jednostek naukowych ale również pracowników naukowych, zorientowanych na sukces i indywidualną karierę.

Druga grupa przesłanek odnosi się przede wszystkim do szeroko pojętych dylematów etycznych; do etycznego kontekst badań społecznych na każdym etapie postępowania: konceptualizacji, doboru metod, technik i narzędzi badawczych, przeprowadzania badań (dotyczy to zwłaszcza badań niejawnych, np. obserwacja uczestnicząca-ukryta), przeprowadzania analizy i interpretacji danych, publikowania opracowanego i interpretowanego materiału empirycznego.

Dokonując pobieżnej nawet analizy sposobu prezentowania własnych ustaleń badawczych w tych dwóch dyscyplinach można dojść do wniosku, że kompetencje metodologiczne badacza nie zawsze idą w parze z kompetencjami etycznymi. Co więcej, występuje skłonność do bagatelizowania zasady, że w naukach społecznych należy kierować się zasadą tzw. współczynnika humanistycznego.

Słowa kluczowe: deficyty i dylematy etyczne, badania naukowe, wieloparadygmatyczność nauk społecznych

Deficits and ethical dilemmas in research - leading reasons

The analysis of the deficits and ethical dilemmas in research will be related to two disciplines of the social sciences - sociology and economics. Research conducted within these disciplines, because of its multi-paradigm nature, tends to be characterized by deficits, not only ethical but also ethical and methodological dilemmas and interpretation reasons. The leading thesis of this paper aims to prove that the looming deficits and ethical dilemmas of Polish researchers in the field of social sciences are two basic but very different premises.

The first group of premises primarily refer to broad ethical deficits, the perceived unreliableness in terms of scientific research. It is related mainly to the structural aspects of the functioning of universities and other research units and logic parameterization. In the ethical programs (especially codes of ethics), ethical deficits are identified in three areas of "activity" of research related to the description, diagnosis and interpretation of the results relating to: *bragging* - e.g. the preparation, recording and publishing of the results that weren't obtained; *falsification* - which means manipulating the research materials, equipment or method, replacing or bypassing the data in such a way that the results are not presented in a true way; *plagiarism* - the appropriation of other people's ideas, methods, results, or terms without proper reference. Plagiarism is also the unauthorized use of information obtained through confidential review of proposals and manuscripts, or e.g. using conference presentations without permission. Its structural evidence is primarily the emphasis on "productivity" and parameterization as the basic criterion, not only of scientific but also academic, success-oriented and personalized careers.

The second group of reasons refers primarily to broad ethical dilemmas; to the ethical context of social research at every stage of the proceedings: conceptualization, selection of methods, techniques and research tools, testing (especially tests of classified, for example, participant observation-hidden), analysis and interpretation of data, publishing developed and interpreted empirical material. Performing even a cursory analysis of how to present research findings in these two disciplines, you can come to the conclusion that the

methodological competence of the investigator does not always go hand in hand with ethical competence. What's more, there is a tendency to downplay the principle that the social sciences should be guided by the principle of the so-called humanistic coefficient.

Keywords: deficits and ethical dilemmas, research, multi-paradigms of social sciences

Przemysław ROTENGRUBER

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu / Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland

e-mail: proten@amu.edu.pl

Słowa i czyny. O społecznej odpowiedzialności uniwersytetu

Celem prezentacji jest pogłębiony namysł nad postulatem społecznej odpowiedzialności biznesu (SCR) – jego zawartością i zastosowaniami. Uwzględniania wymaga kilka kwestii rzutujących na przebieg sporu o SCR. Jedną z nich jest, jak liczyć zyski z zastosowania tej strategii zarządczej. Inna wątpliwość dotyczy aktorów, którzy odgrywają aktywną rolę w procesie wymiany informacji pomiędzy przedsiębiorstwem i jego społecznym otoczeniem. Najważniejszymi obszarami badawczymi – w tym kontekście teoretycznym – są programy współdziałania z interesariuszami oraz demaskatorami. Oba postulaty są powszechnie akceptowane przez menedżerów i polityków. Niestety, nie przemawiają one – względnie przemawiają słabo - do naukowców. Paradoksalnie, przedstawiciele dominującej instytucji wiedzy przykładają niewielką uwagę do problemu ich własnej odpowiedzialności. Ujmując rzecz zwięźle, czynnikiem głównym utrudniającym im postępowanie zgodne z ich własnymi zasadami jest ich postawa wobec interesariuszy i demaskatorów uniwersytetu.

Słowa kluczowe: społeczna odpowiedzialność biznesu, społeczna odpowiedzialność uniwersytetu, interesariusze, demaskatorzy

Words and Actions. The Social Responsibility of a University

The aim of my presentation is scrutinize the idea of Corporate Social Responsibility (SCR) - its content and applications. There are some fundamental points of the CSR controversy. One of them is how to calculate profits from CSR management. Another debt concerns these actors who play an active part in the

process of exchanging information between a corporation and its social environment. The most important research areas – in this theoretical background – are stakeholder and whistleblower policies. Both postulates are broadly accepted by managers and politicians. Alas, it does not apply - or insufficiently applies - to scholars. Paradoxically, representatives of these dominant institutions of knowledge pay very little attention to their own responsibility. To put it briefly, the main obstacle to playing according to their own rules is their attitude toward the stakeholders and whistleblowers of a university.

Keywords: corporate social responsibility, social responsibility of a university, stakeholders, whistleblowers

Dr Joanna SOŚNICKA

Politechnika Łódzka / Łódź University of Technology, Poland

e-mail: joanna.sosnicka@p.lodz.pl

O potrzebie etyki w ogóle, a etyki biznesu w szczególności. Refleksje nauczyciela etyki

Mówić o etyce jest trudno. Ponieważ pomimo powszechności (wszechobecności) stosowania samego terminu, etyka nie stanowi popularnej dziedziny nauki (przyjmowana jest raczej z tak zwanym „przymrużeniem oka”) a bycie tzw. „etycznym” nie kojarzy się raczej z przedsiębiorczym, okraszonym sukcesem postępowaniem biznesowym.

Trudność mówienia, bądź uczenia, etyki wiąże się również ze zmiennością i niejasnością społecznych wyznaczników zachowań etycznych, relatywizmem wartości (bądź tak powszechną obecnością samego relatywizmu) ale przede wszystkim z niezrozumieniem założeń czy idei samej dziedziny czy zagadnienia moralności.

O głównych problemach tej dziwnej obecności etyki w przestrzeni społecznej, zawiłościach jej rozumienia, kłopotach w nauczaniu ale przede wszystkim o ogromnej potrzebie promocji i wdrażania stanowić będzie trzon proponowanego artykułu. Szczególna uwaga zostanie zwrócona na zagadnienie dydaktyki etyki biznesu (realizowanego jako przedmiot obowiązkowy na studiach magisterskich np. na kierunku zarządzanie), ponieważ skoro mały błąd na początku wielkim jest na końcu problematyka edukacji etycznej już na studiach (kształtowanie postaw etycznych) wydaje się niezwykle istotna.

Słowa kluczowe: etyka, etyka w życiu gospodarczym, dydaktyka etyki

**On the Need of Ethics in General and Business Ethics in particular.
Reflections of an Ethics Teacher**

It is very difficult to talk about ethics. This is because of the fact that in spite of the universal (omnipresence) use of the notion, ethics is not very popular field of learning (very often is taken with a grain of salt) and the so called “ethical operations” or “ethical actions” are not associated with the entrepreneurial and successful running of a business.

The difficulty of talking about or teaching ethics is also connected with the variability and ambiguity of the social conditions for ethical actions and the relativity of values (or so universal presence of relativism); but, most of all, with the

misunderstanding of assumptions or ideas of ethics as such or the problem of morality.

This article will discuss such main problems of this strange presence of ethics in social environments, the intricacies of its understanding and the problems in teaching; but, most of all, the great need for promotion and implementation ethics into our human life. Special attention will be drawn to the problem of business ethics (ethics in management), since a small mistake in the beginning is multiplied later a thousand fold and the problem of ethical education seems to be quite important.

Keywords: Ethics, Ethics in Economic Life, Teaching Ethics

Mgr Marcin ZŁOTY

Uniwersytet Łódzki / University of Łódź, Poland

e-mail: marcinz26@vp.pl

Instytucjonalizacja zasad etycznych jako kluczowy czynnik rozwoju nauki

Problem etyki, w odniesieniu do nauki, nigdy wcześniej nie posiadał tak istotnego znaczenia, jak w dzisiejszych czasach. Obecnie tylko rzetelne i uczciwe uprawianie nauki, wspomagane zinstytucjonalizowanymi normami etycznymi, może zagwarantować jej rozwój i wysoki poziom. Opracowywanie zasad zachowań etycznych w nauce i upowszechnianie ich w kodeksach czy postulatach, wpływa wielowymiarowo na edukację. Przedstawione reguły w dużym stopniu normują i uświadamiają kwestię zachowań w omawianej dziedzinie. Posiadają też funkcję edukacyjną, która wyjaśnia możliwe postępowania i procedury. Publikowanie zasad etycznych jest kontynuacją procesu kreowania osobowości i mentalności ludzi, gdyż wiadomo, że człowiek uczy się przez całe życie.

Wzorce etycznych reguł, jakie powinny charakteryzować zbiorowość akademicką, składają się na istotę ogólnych prawd etycznych, które powinny odzwierciedlać kwintesencję nauki. Stanowią również przypomnienie i powtórzenie tego, co jest wszczepiane młodym pokoleniom, a o czym trzeba pamiętać przez całe życie. Łagodny charakter przekazu, niepodporządkowany systemowi kar za nie przestrzeganie wymienionych zasad, niesie w sobie wolność wyboru i dużą swobodę. Zrozumienie istoty oraz rangi norm etycznych jest gwarancją tego, że środowisko naukowe będzie przestrzegać tych reguł. Tylko zrozumienie pewnych etycznych zasad gwarantuje ich świadome stosowanie.

Słowa kluczowe: etyka, edukacja, instytucjonalizacja, nauka, świadomość

The institutionalization of ethical principles as a key factor in the development of science

Never before have ethical issues in the context of science had such an important significance as they do now. Only the fair and honest practice of science, aided by institutionalized ethical standards, can guarantee its development and high level. Developing the principles of ethical behavior in science and disseminating them in codes or postulates multidimensional influences on education and science. The rules regulate a large extent, and realize the behavior issue in this field. They also have an educational function, which explains possible conduct and procedures. Publishing ethical principles is a continuation of the process of creating the personality and mentality of people, since it is known that people learn throughout life. Patterns of ethical rules that should characterize the academic community make up the essence of the general truths of ethics, which should reflect the essence of science. They are a reminder and repetition of what is implanted in the young generations, and what one needs to remember for a lifetime. The mild nature of the media, and the disobedient system of penalties for non-compliance with these rules, carry the freedom of choice and a lot of flexibility. Understanding the essence and importance of the application of ethical standards is a guarantee that the scientific community will follow these rules. Only the understanding of certain ethical guarantees their intended use.

Keywords: awareness, education, ethics, institutionalization, learning

Dr Maria CZAJKOWSKA

Uniwersytet Łódzki / University of Łódź, Poland

e-mail: czajkowskamaria@gmail.com

Uczciwość i otwartość jako wartości charakterystyczne dla współczesnego nauczyciela akademickiego – mit czy rzeczywistość?

Przemiany, którym podlegają współczesne organizacje skutkują zmianami w sposobach sprawowania władzy, sposobach organizacji czy zarządzania zasobami ludzkimi. Takie trendy można dostrzec też w przypadku wyższych uczelni publicznych w Polsce. Organizacje te chcąc aktywnie konkurować w zmieniającym się środowisku i odpowiadać na potrzeby otoczenia wprowadzają zmiany na różnorodnych polach ich działalności. Powszechne stają się starania o podnoszenie jakości kształcenia, o skuteczniejsze i bardziej efektywne zarządzanie uczelniami. Zmiany te nie są tylko zmianami „kosmetycznymi”, ale często ingerują obszary kultury

organizacyjnej uczelni, a zmiany kultury są zmianami trudnymi i realizowanymi w długim okresie czasu. Kultura zaś, której trzon stanowią wartości, jest wypadkową wielu czynników, w tym również wartości wnoszonych przez pracowników danej organizacji. W przypadku organizacji jaką jest wyższa uczelnia publiczna, ten aspekt wydaje się stanowić ważny punkt wyjścia do dalszych rozważań. W etos nauczyciela akademickiego poprzez historyczne uwarunkowania wpisane są między innymi uczciwość i otwartość jako jedne z kluczowych wartości, które stanowią podstawę do podejmowania decyzji na różnych polach jego działalności.

Niniejsze rozważania skupiają się wokół zagadnień uczciwości i otwartości jako pożądaných społecznie wartości i będących składowymi szerszego kapitału społecznego jakim jest zaufanie z uwzględnieniem korzyści wynikających z ich wyznawania. Jednocześnie w niniejszym opracowaniu podjęto próbę ukazania roli tych wartości w kontekście specyfiki pracy pracownika naukowego współczesnej wyższej uczelni publicznej. Rozważania teoretyczne poparto badaniami empirycznymi o charakterze ilościowym, mającymi charakter ilustracyjny. Badania zostały przeprowadzone wśród pracowników naukowych, dydaktycznych i naukowo – dydaktycznych we wszystkich wyższych uczelniach publicznych funkcjonujących na terenie Łodzi.

Słowa kluczowe: uczciwość, otwartość, uczelnia publiczna, nauczyciel akademicki

Honesty and openness as values distinctive for contemporary academic teacher – reality or myth?

Changes that contemporary organisations go through, result in shift in management conduct, organisation and management of human resources. Such trends are observable in public higher education institutions in Poland. Organisations striving to actively compete in dynamic environment, and answer to its needs, introduce amendments in various areas of operations. Endeavours to improve quality of teaching and ensure more efficient and effective management of higher education institutions are becoming ubiquitous. Changes are not only „cosmetic” in nature, but regularly interfere with organizational culture – and as such are challenging and implemented in long-term. Culture, with values at its core, is a resultant of many factors, including values brought in by organisation’s employees. For higher education institutions, this aspect is an important starting point for further reflections. Ethos of academics, through historical determinants, is based on honesty and openness – some of key values that form a base for decision making in diverse areas of operations.

This article focuses on honesty and openness as desirable social values and components of wider social capital – trust, with benefits of professing trust taken into account as well. At the same time an attempt has been made to show role of

those values in the context of public higher education institution employee's work. Theoretical considerations are backed by illustrative quantitative empirical research. Research has been conducted among employees in researchers, educators and researcher-educators positions in all higher education institutions running operations in Lodz, Poland.

Keywords: honesty, openness, public higher education institution, academic teacher

Prof. Iwona Dorota CZECHOWSKA, Dr Wojciech ZATOŃ

Uniwersytet Łódzki / University of Łódź, Poland

e-mails: idzechowska@uni.lodz.pl, wojciech.zaton@uni.lodz.pl

Etyczne postępowanie firm jako determinanta orientacji na klienta

Celem opracowania jest analiza czynników wpływających na ocenę poziomu orientacji na klienta w przedsiębiorstwach.

Głównym celem organizacji jest osiągnięcie sukcesu. Aktywności gospodarczej skoncentrowanej na skuteczności towarzyszą normy i dylematy etyczne, stanowiące przedmiot zainteresowania etyki biznesu. Zmieniające się oczekiwania klientów oraz wzrastające wymagania konkurencyjne wywołują konieczność koncentracji działania każdej organizacji w obszarze ciągłego usprawnienia jakości wyrobów, usług i procesów działania. Stopniowo coraz większego znaczenia nabiera satysfakcja klientów i dostarczanie im pozytywnych doświadczeń ze wspólnych relacji. Dostrzega się związek między satysfakcją klienta, jego lojalnością i efektywnością firm. Na ocenę wizerunku przedsiębiorstw wpływają nie tylko relacje zewnętrzne, ale także działania wewnątrz organizacji. Koncepcją wykorzystywaną w tym celu jest orientacja na klienta. Orientacja na klienta nie powinna być rozpatrywana jedynie jako dążenie do zaspokojenia jego rynkowych potrzeb ale również w szerszym kontekście uznania przez wszystkich pracowników norm i wartości o pierwszoplanowej roli klienta. Zatem kreowanie orientacji na klienta wymaga aktywności na różnych poziomach funkcjonowania przedsiębiorstw nie tylko w relacjach z instytucjami zewnętrznymi, ale także z pracownikami.

W przeprowadzonej analizie akcent został położony na etyczne zachowanie firm z zewnętrznymi instytucjami oraz i relacje między pracownikami i pracodawcami. Wyniki badania empirycznego, przeprowadzonego z wykorzystaniem danych panelowych dla krajów Unii Europejskiej z Globalnego Indeksu Konkurencyjności, wskazują na istnienie zależności między wspomnianymi zmiennymi a orientacją firm na klienta.

Słowa kluczowe: etyka firm, orientacja na klienta, relacja pracownik – pracodawca.

Ethical behavior of firms as a determinant of customer orientation

The aim of the study is to analyze the factors affecting the level of customer orientation in enterprises.

The main objective of the organization is to achieve success. Economic activity centered on the efficacy is accompanied by standards and ethical dilemmas being the interest of business ethics. Changing customer expectations and the increasing competitive requirements induce the need to concentrate activities of each organization in the area of continuous improvement of the quality of products, services and processes. Gradually, customer satisfaction shows growing importance. The relationships between customer satisfaction, his loyalty and efficiency of its businesses become evident. The image of companies is affected not only by external relations, but also by activities within the organization. The concept used for this purpose is the customer orientation. Customer orientation should not be considered only as an attempt to meet the market needs but also in the wider context of the recognition by all employees the values based on the leading role of the customer. Thus, the creation of customer orientation requires activity at various levels of the enterprise, not only in relations with external institutions, but also internally, with the employees.

In this analysis, the emphasis was placed on the firms' ethical behavior in relations with external institutions and relationships between employees and employers. The results of empirical study, conducted using panel data for European Union countries from the Global Competitiveness Index, show significant relationship between these variables and the customer orientation of the firms.

Keywords: business ethics, customer orientation, employee - employer relationships

Mgr Beata PALIŚ

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie/Cracow University of Economics, Poland

e-mail: beata.palis@interia.pl

Rola etyki w biznesie turystycznym – ujęcie teoretyczne i praktyczne

Celem artykułu jest zobrazowanie kwestii związanych z rolą etyki w biznesie turystycznym w ujęciu teoretycznym i praktycznym. Na wstępie scharakteryzowano podstawowe pojęcia dotyczące etyki, biznesu turystycznego oraz branży turystycznej. Autorka omawia aspekty związane z pojmowaniem oraz stosowaniem wartości etycznych w działalności branży turystycznej.

Słowa kluczowe: etyka, etyka w biznesie turystycznym, branża turystyczna, biznes turystyczny, przemysł spotkań, kodeks etyczny

Role of Ethics in Business of the Tourism – Theoretical and Practical Approach

The purpose of the paper is to illustrate the issues of ethics in the tourism business both in the theory and in the practice. This paper starts with a presentation of basic concepts of ethics, business of tourism and the tourism industry. The author discussed aspects regarding the understanding and application of ethical values in the business of the travel industry.

Keywords: ethics, ethics in business of the tourism, the tourism industry, the tourist industry, meetings industry, ethic code

**Prof. Andreea-Oana IACOBUȚĂ, Dr Elena-Daniela VIORICĂ,
Prof. Mircea ASANDULUI**

Alexandru Ioan Cuza University of Iași, Romania

e-mails: mircea.asandului@uaic.ro; carmen.pintilescu@uaic.ro; dana.viorica@gmail.com

Tax morale is associated with the shadow economy and tax evasion and, consequently, it is important to know the factors that influence people's willingness to pay taxes in order to better understand tax compliance across countries. These influencing factors can be classified into two main categories namely, socio-economic (such as age, gender, education, occupational status etc.) and institutional factors which are mainly related to the efficiency of the government's activity in allocating public funds, to the extent to which it manages to enhance confidence, to fight corruption and rent-seeking, and the way people perceives these aspects. This paper considers several institutional factors, such as confidence in the government, trust in people, diversion of public funds, wastefulness of government spending, government effectiveness, rule of law, control of corruption, and preferences for redistribution that are shown in the literature to influence tax morale. It aims at analysing the relationship between tax morale and the factors mentioned above and to highlight the resemblances and the differences among several countries considered in the sample.

Our sample includes 47 countries, grouped into three categories, which are, respectively, developed, economies in transition and developing economies, according to UN World Economic Situation and Prospects country classification. Descriptive statistics and principal components analysis are used as methods and the analysis is carried out at country group level. Data for tax morale were retrieved from the World Value Survey, 2010-2014 wave, and data describing institutional framework were collected from various editions of the World Competitiveness Report, World Bank governance indicators and also the World Value Survey.

Keywords: tax morale, development stage, institutions, government, corruption, principal component analysis

Dr Hanna FILIPCZYK

Uniwersytet Warszawski / University of Warsaw, Poland

e-mail: hannapatrycja@wp.pl

Tax avoidance as a problem of ethics

Tax avoidance is a course of action aligned with the letter of tax law but contradicting its spirit (purpose, rationale, *ratio legis*). It is a wide-spread phenomenon of contemporary business and economy, and legal responses to it proliferate.

Anti-avoidance measures undermine legal certainty. This concerns, in particular, GAARs – general anti-avoidance rules – which are typically and deliberately drafted with a measure of vagueness. Since legal certainty is one of the fundamental values that tax law should possess to be effective and fair (cf. Smith, Fuller, Hayek), a decrease in such certainty is legitimate only if justified by the protection of other values. This raises the issue of the ethical status of tax avoidance.

Is tax avoidance immoral, and if so, why? Broadly speaking, in tackling this problem one can adopt two strategies. The first one consists in looking at the practical implications of tax avoidance. The most prominent of those are: the reduction in state resources available for financing public needs and undercutting tax equity (horizontal equality) by uneven distribution of tax burdens. By contrast, the second strategy focuses on the inherent features of tax avoidance – on the attitude that a tax avoider assumes toward the law. It is instrumental, manipulative and falling foul of the discourse ethics.

The two strategies are not mutually exclusive but can complement each other. While the first – consequentialist – perspective has its merits, it exhibits limitations as well. The second strategy is promising but underresearched. This paper aims to contribute to the filling of this gap by showing how, for tax avoidance, “irrational” can mean “immoral”.

Keywords: tax avoidance; morality of taxation; rational legal discourse

Mgr Emilia KLEPCZAREK

Uniwersytet Łódzki / University of Łódź, Poland

e-mail: e.klepczarek@uni.lodz.pl

Who should be blamed for the moral hazard?

The financial crisis of 2007-2010 may be treated as a disrupting period for the social machine. As usually happens in such cases, public opinion tries to point the finger at the guilty party. The media as well as researchers often find “moral gam-

blers” blamed for the abuses in the financial sector and their consequences in the whole economy. It seems, however, that in the heat of a discussion on how to deal with moral hazard, certain fundamental questions, which should be taken as a starting point for any further debate, are actually overlooked. The author attempts to provide some answers to dilemmas concerning the actual meaning of moral hazard and moral gamblers, governments’ moral obligation to extend aid to banking institutions and the banks’ moral obligation to avoid risk. The main thesis of the paper is that the moral hazard should not always be perceived as immoral and that society is sometimes largely blame for it.

Keywords: moral hazard, morality, financial crisis

Mgr Bartłomiej KACZMAREK

Uniwersytet Łódzki / University of Łódź, Poland

e-mail: kontakt@bartekkaczmarek.pl

Analysis of trends and marketing tools in public awareness campaigns

Marketing communication is one of the fastest-evolving aspects of business in recent years. Intensive changes in the business environment make it increasingly important to be innovative and creative - especially in the ways of communicating with the market. To survive in the market or to continue to expand, entrepreneurs should learn to communicate effectively with customers, a monologue must be replaced by a dialogue. The message should have an interesting, original form – for example by using various online tools. However, beyond the commercial campaigns, in the marketing arena, public awareness campaigns are becoming much more important than they were in the past. Their role is to stigmatize reprehensible behavior and promote ethical patterns of behavior. Competing for the viewer's attention with the advertising for companies and products, public awareness campaigns must also benefit from the achievements of modern technology and marketing ideas. What is more, often relying on a modest budget, their creators have to demonstrate a greater degree of creativity than in the commercial arena. The aim of the article is a review of selected public awareness campaigns and an analysis of the marketing tools used to create them. It will refer to the basic concepts and models describing communication with receivers. The author will discuss new trends in public awareness campaigns, in particular connected to the development of Internet technology.

Keywords: marketing communication, marketing tools, public awareness campaigns

Lucyna CHMIELEWSKA

Uniwersytet Łódzki / University of Łódź, Poland

e-mail: lucynachmielewska@interia.pl

Myśl ekonomiczna kalwinizmu

Celem referatu jest przybliżenie myśli ekonomicznej Jana Kalwina i jego kontynuatorów, odnoszącej się do aktualnych wówczas kwestii, takich jak pożyczanie pieniędzy i lichwa, czy praca. Ta ostatnia, zgodnie ze słynną tezą Maxa Webera, zyskała walor duchowy pełniąc rolę łącznika pomiędzy wolą bożą a życiem codziennym. Hipoteza artykułu wchodzi nieco w polemikę z tym przekonaniem, zakłada że główne ekonomiczne elementy myśli kalwińskiej stanowiły konsekwencję uwolnienia rzeczywistości doczesnej spod wpływu bezpośredniego działania Boga, zgodnie z teologią Kalwina i jego kontynuatorów o radykalnym rozdzieleniu natury i łaski.

Zapoczątkowana przez protestantyzm dychotomia natury i łaski wydaje się mieć istotne konsekwencje dla myśli politycznej i ekonomicznej. Wymiar soteriologiczny ludzkiego losu pozostawał w rękach Boga, uzależniony w zupełności od jego łaski w związku z dogmatem predestynacji. W swym ziemskim życiu jednak człowiek był częścią natury, pozostawał z nią niejako sam na sam. Od jego woli, umiejętności i determinacji zależało jego przetrwanie w zmaganiach z naturą, pozbawioną łaski bożej, rządzoną przez prawa konieczności.

Przetrwanie i lepsze życie zależały przede wszystkim od ludzkiej pracy i wysiłku. Rozkwit działalności gospodarczej wynikał nie tylko z wyjątkowej roli pracy, ale również z faktu, że nie był już hamowany przez ograniczenia religijne, w związku z uwolnieniem rzeczywistości od czynników nadprzyrodzonych. Tak rodził się człowiek nowożytny, coraz bardziej świadomy swej podmiotowości, podporządkowujący sobie naturę, budujący w miejsce świata naturalnego świat ludzki. Budowanie nowożytnego społeczeństwa i gospodarki wpisuje się w protestancki etos opanowywania natury.

Słowa kluczowe: kalwinizm, praca, ekonomia, natura, łaska

The Economic Thought of Calvinism

The aim of the paper is to present the economic thoughts of John Calvin and his followers, referring to current issues, such as money lending, usury, or work. The latter, according to the famous thesis of Max Weber, received spiritual value by acting as a bridge between God's will and daily life. The hypothesis of this

article differs somewhat from this conviction, assuming that the main economic elements of Calvinist thought have been the consequence of the release of temporal realities from the influence of the direct action of God, according to the protestant theology of the radical separation of nature and grace.

Initiated by Protestantism, the dichotomy of nature and grace seems to have important consequences for economic thought. The salvific dimension of human fate remained in the hands of God, he depends entirely on its favor in connection with the dogma of predestination. In his earthly life, a man was part of nature. From his will, skill and determination depended on his survival in the struggle with nature, devoid of the grace of God, ruled by the law of necessity. Survival and a better life depended primarily on human labor and effort. The flourishing of economic life has resulted not only from the ethical role of work, but also from the fact that it was no longer inhibited by religious restrictions, in connection with the release of the reality of supernatural agencies.

Thus, modern man was born, more and more aware of his subjectivity, subordinating himself nature, building the human world in place of the natural world. Building a modern society and economy is part of the Protestant ethos of mastering nature.

Keywords: Calvinism, work, economy, nature, grace

Ks. dr Waldemar ŚWIĄTKOWSKI

Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży / Łomża State
University of Applied Sciences, Poland
e-mail: wswiatkowski1@o2.pl

„Duch demokratycznego kapitalizmu” Michaela Novaka. Jego analiza i ocena w kontekście etyki chrześcijańskiej

Referat nawiązuje do książki Michaela Novaka „Duch demokratycznego kapitalizmu”. Novak w swojej książce wysuwa m.in. tezę, iż w świetle opublikowanej przez Jana Pawła II encykliki *Laborem exercens* (1981) można mówić o pewnych zbieżnych elementach katolickiej i liberalnej myśli społecznej: jak np. kreatywność współczesnej pracy, co miałyby odzwierciedlać jednakowoż wręcz w obu doktrynach teologiczne symbole Stwórcy i Jego stworzenia.

Niniejszy referat studzi jednak entuzjazm Novaka i w sześciu analizowanych aspektach zmierza do wykazania, że mimo pewnych zbieżności frazeologicznych pomiędzy „duchem demokratycznego kapitalizmu” a „duchem etyki chrześcijań-

skiej” rozciąga się w gruncie rzeczy między nimi przepaść, będąca efektem osadzenia jednego, jak i drugiego „ducha” na odmiennych modelach etycznych.

Słowa kluczowe: utylitaryzm, katolicyzm, wolny rynek, pluralizm, prawda

“The Spirit of Democratic Capitalism” of Michael Novak. An Analysis and Evaluation in the Context of Christian Ethics

The paper refers to Michael Novak’s book “The Spirit of Democratic Capitalism”. In his book Novak advances, among others, the thesis that in the light of the encyclical “Laborem Exercens”, published by John Paul II (1981), one can speak about some converging elements of Catholic and liberal social thought, e.g.: the creativity of modern labor, which would reflect, however, in the two doctrines the theological symbols of the Creator and His creation.

But this paper cools down the enthusiasm of Novak and in six analyzed aspects seeks to show that, despite some convergence in the phraseology between “the spirit of democratic capitalism” and “the spirit of Christian ethics”, there extends between them an essential abyss, which is the result of basing one and the other “spirit” on different models of ethics.

Keywords: utilitarianism, Catholicism, free market, pluralism, truth

Dr Paweł DROBNY

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie / Cracow University of Economics, Poland

e-mail: drobnyp@uek.krakow.pl

Ekonomia personalistyczna jako próba integracji etyki i ekonomii na gruncie idei osoby

Celem referatu jest próba pokazania, że ekonomia personalistyczna poprzez odwołanie się do idei osoby, która zawiera i wyraża wszystkie wymiary bycia człowiekiem w relacji do świata osób i rzeczy stwarza możliwość integracji zagadnień etyki i ekonomii. Aby ten cel zrealizować w pierwszej kolejności zostanie przedstawiona koncepcja ekonomii personalistycznej, następnie zostanie wskazana i scharakteryzowana wspólna dla ekonomii i etyki przestrzeń, która może stanowić

podstawę integracji ich zagadnień. Na koniec autor spróbuje przedstawić konsekwencje, do jakich może prowadzić taka integracja, zarówno dla ekonomii jako nauki jak i praktyki życia codziennego.

Słowa kluczowe: ekonomia personalistyczna, etyka, ekonomia

Personalist economics as an attempt to integrate ethics and economics on the basis of the idea of a person

The aim of the paper is an attempt to show that the personalist economy – by referring to the idea of a person, containing and expressing all the dimensions of being human in relation to the world of people and things – provides the ability to integrate issues of ethics and economics. To achieve this goal, first, the concept of personalist economics will be presented. Then, ideas common for economics and the ethics of space, which can be a basis for integrating their issues, will be identified and characterized. Finally, the author tries to present the consequences which may result from such an integration, both for the economy as a science and as a practice of everyday life.

Keywords: personalist economics, ethics, economics

Prof. Zdzisław SZYMAŃSKI

Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie/University of Economics and Innovation in Lublin, Poland

Zagadnienia etyczne i społeczno-ekonomiczne w twórczości ks. Stanisława Konarskiego

Ksiądz Stanisław Konarski (1700-1773), członek zakonu pijarów, może być uważany za najwybitniejszego przedstawiciela nowych prądów w życiu umysłowym Polski w okresie wczesnego Oświecenia. Po studiach w Rzymie i pobycie we Francji już w latach trzydziestych XVIII wieku przystąpił do reformy szkolnictwa pijarskiego w Polsce. Znajomość nowych kierunków w myśli pedagogicznej Zachodu i czynny udział w życiu politycznym tego okresu skłoniły go do wniosku, że dla ratowania ojczyzny wszelkie reformy instytucji państwowych należy zacząć od zreformowania samych ludzi i to od najmłodszych lat. W tym celu obok odnowio-

nego szkolnictwa pijarskiego dostępnego dla szerokiego kręgu szlachty, powołał do życia w Warszawie elitarne „Collegium Nobilium”, przeznaczone dla synów magnackich i bogatej szlachty.

Za przykładem Johna Locke’a i Karola Rollina, rektora Sorbony w początkach XVIII wieku, jako pierwszoplanowy cel kształcenia i wychowania uczniów „Collegium Nobilium” stawiał Konarski wychowanie moralne. Wykłady z zakresu etyki szeroko omawiały aktualny w XVIII wieku problem prawa naturalnego jako podstawowej normy postępowania. Konarski był przekonany, że wychowując w murach „Collegium Nobilium” porządnym ludzi przysparza krajowi dobrych obywateli.

Konarski żywo interesował się także problemami naprawy ustroju Rzeczypospolitej, polepszenia bytu chłopów pańszczyźnianych i mieszczan oraz rozwojem gospodarki kraju. Jego główne dzieło w tym zakresie to 4-tomowe „O skutecznym rad sposobie”. Dla usprawnienia funkcjonowania państwa opowiada się za zniesieniem liberum veto, za zasadą głosowania w sejmie większością głosów. Tak jak inni pisarze polscy w XVIII wieku Konarski jest populacjonistą. W poprawie bytu chłopów, w zniesieniu poddaństwa widzi możliwość wzrostu produkcji rolnej i tym samym zwiększenia liczby ludności.

Za istotną przyczynę niedorozwoju handlu uważa Konarski monopol wywozowy Gdańska; proponuje zbudować port i składy zboża w Warszawie. Podobnie jak inni pisarze merkantylistyczni zaleca ograniczenie przywozu towarów luksusowych i zaprzestanie wywozu surowców. Surowce należy przerabiać w kraju zakładając manufaktury, w czym istotną rolę może odegrać państwo.

Słowa kluczowe: wychowanie moralne, Collegium Nobilium, liberum veto, pańszczyzna, manufaktura.

Ethical and socio-economic creativity ks. Stanisław Konarski

Rev. Stanisław Konarski (1700-1773), a member of the Piarists, can be considered as the leading representative of new trends in Polish intellectual life in the early Enlightenment. After studying in Rome and stay in France as soon as in the thirties of the eighteenth century he began to reform Piarist education in Poland. Knowledge of new trends in educational thought of the West and an active participation in the political life of this period led him to conclusion that in order to save the homeland, any reform of state institutions should begin by reforming the very people especially from an early age. For this purpose, apart from the renovated

Piarist school available for a wide range of nobility, he also founded the exclusive "Collegium Nobilium" in Warsaw, designed for children of the rich and aristocratic nobility.

Following John Locke and Charles Rollin, rector of the Sorbonne in the early eighteenth century, Konarski put moral education as the primary objective of training and education of Collegium Nobilium students. Lectures on ethics extensively discussed the problem of natural law as a basic standard of conduct. Konarski was convinced that decent people raised within walls of the "Collegium Nobilium" will serve for the country.

Konarski was interested in repairing the political and economic system of Poland by improvement the condition of serfs and townspeople and economic development of the country. His main work in this field is a 4-volume "On effective way of advice." In order to improve the functioning of the state he favors the abolition of the liberum veto and supports the principle of voting majority in parliament. Like other Polish writers in the eighteenth century Konarski is a populationist. By improvement being of peasants, the abolition of serfdom he sees the possibility of increasing agricultural production and thus increase in the number of population.

Konarski considers monopoly export of Gdansk as an important reason for the underdevelopment of the trade; He proposes to build a port and granaries in Warsaw. Like other mercantilists he recommends to limit imports of luxury goods and cease the export of raw materials. Raw materials should be processed in the country by establishing manufactures. That is the field in which the state should play an important role.

Keywords: moral education, Collegium Nobilium, Liberum veto, serfdom, the Manufacture

Dr Szymon KAZUSEK

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach / Jan Kochanowski University (JKU) in Kielce, Poland

e-mail: szymon.kazusek@ujk.edu.pl

**Etyka w działalności rzemieślników w Rzeczypospolitej XVI-XVIII wieku
w świetle statutów cechowych**

Funkcjonowanie organizacji cechowych na przestrzeni XVI-XVIII wieku stawało się coraz trudniejsze w zmieniających się realiach gospodarczych. Pomimo coraz

silniejszej konkurencji ze strony producentów niezrzeszonych oraz manufaktur, cech pozostawał nadal instytucją stawiającą sobie za cel konsolidację wytwórców dbających o jakość i satysfakcjonującą cenę wytwarzanych produktów, a także wykazujących się nienagannym zachowaniem w środowisku lokalnym. Każda z tych sfer stanowiła fundament istnienia wspólnoty cechowej, który był precyzyjnie scharakteryzowany w statutach cechowych. O niełatwym jego budowaniu świadczy fakt licznych norm regulujących wszelkie aspekty działalności członków w cechu, a także egzystencji w przestrzeni pozaprodukcyjnej. Zarówno w jednym, jak i w drugim przypadku najistotniejsza była uczciwość oraz etyczne postępowanie członków cechu i troska o wizerunek rzemieślników.

Obostrzenia dotyczące zakazów uczestnictwa w rozbojach, libacjach alkoholowych, wprowadzania do obrotu produktów wątpliwej jakości i po zaniżonej cenie, zatrudniania z naruszeniem ściśle określonych norm cechowych, wątpliwego kształcenia kolejnych pokoleń rzemieślników, są tylko nielicznymi z przykładów wewnętrznego prawa cechowego, świadczącymi o potrzebie eliminowania zachowań mogących doprowadzić do degradacji autorytetu organizacji cechowych. Niniejszy referat będzie zatem charakteryzował przestrzeń prawną w obszarze etyki producentów różnych branż występujących w Rzeczypospolitej na przestrzeni XVI-XVIII wieku.

Słowa kluczowe: etyka, cech, prawo, XVI-XVIII wiek, Rzeczypospolita

Ethics in activity of craftsmen in the Polish-Lithuanian Commonwealth from the 16th to 18th century in the light of the guild statutes

The functioning of guild organizations over the 16th to 18th centuries became more and more difficult in the constantly changing economic reality. Despite the fact that competition from the side of non-member producers and manufactures got stronger, a guild remained the institution whose aim was to consolidate producers who cared about the quality and agreeable price of manufactured products, as well as demonstrate the impeccable behaviour in the local environment. Each of these spheres constituted the basis of the existence of the guild community which was precisely set out in guild statutes. They consisted of numerous norms regulating all aspects of the activities of guild members, including those not associated with production. Both in the first and in the second case the most significant things were honesty, the ethical behaviour of members and the concern about the image of craftsmen. Guild members were strongly prohibited from involvement in robberies, alcoholic carousals, releasing products of low quality and at understated prices, employing people against closely determined guild norms, as well as the improper education of new generations of craftsmen. These

are only a few examples of the internal guild law. They show the need to eliminate undesirable behaviour that may lead to the decline in the authority of guild organizations. The paper describes the legal regulations concerning ethics of producers of different industries that were active in the Polish-Lithuanian Commonwealth from the 16th to 18th century.

Keywords: ethics, guild, law, 16th-18th centuries, Polish-Lithuanian Commonwealth

Marcin KALINOWSKI

Uniwersytet Łódzki/University of Łódź, Poland

e-mail: mm.kalinowski@interia.pl

Współczesny wymiar sensus catholicus

Z ekonomicznego punktu widzenia, proces polityczny w demokracji przedstawicielskiej oznacza wypadkową indywidualnych wyborów i będących ich konsekwencją – działań, podmiotów decyzyjnych w niego zaangażowanych. Wymiana zasobów, którymi dysponują główni aktorzy sceny publicznej, warunkuje bieżący kształt polityki zewnętrznej i wewnętrznej administracji publicznej.

Z etycznego punktu widzenia, ważny jest sposób w jaki podmioty decyzyjne korzystają z przynależnych im zasobów politycznych. Czy swoje działania ukierunkowują one na dobro wspólne demokratycznej społeczności. Czy też przeciwnie, podążają w kierunku zagwarantowania sobie takiego kształtu polityki, który realizuje ich partykularne interesy polityczne i gospodarcze.

W każdym demokratycznym państwie, proces polityczny przebiega w obrębie reguł i zasad, warunkujących spektrum dozwolonych działań podmiotów decyzyjnych. Na fundamencie praworządności, każdy z aktorów sceny publicznej może podejmować każde działanie, które nie godzi pośrednio i bezpośrednio w ustalony – nadrzędny – dla bieżącej gry politycznej porządek prawno-konstytucyjny.

Ostatnie miesiące dyskursu politycznego w Polsce, zdominował spór odnośnie do interpretacji tychże reguł gry politycznej. W toku prowadzonej dyskusji wysuwane są różnorodne argumenty. Przy czym strony sporu, przyznają sobie coraz częściej prawo, do ich propagowania, na gruncie subiektywnej oceny światopoglądowej. Najkrócej rzecz ujmując, zasadniczy podział dostępnych strategii działania, ma w ich założeniu przebiegać w obrębie światopoglądu liberalnego i katolickiego. Rodzi to pytania: Czy taki sposób narzucania swoich poglądów jest

głęboko tożsamy z wyznawanymi wartościami, a w związku a tym z gruntu subiektywny? Czy możliwy jest obiektywizm w wyborach publicznych jednostki decyzyjnej, która przyznaje się do konkretnych zapatrywań światopoglądowych?

Do odpowiedzi na tak sformułowane pytania, autor odwoła się do przedwojennego polskiego dominikanina – o. Jacka Woronieckiego. Rozpropagował on w literaturze przedmiotu termin *sensus catholicus*. W jego ujęciu, instynkt katolicki oznaczał realistyczny obiektywizm człowieka w stosunku do otaczającej go rzeczywistości.

Celem artykułu jest próba zaadoptowania tego terminu i wiążącego się z nim katalogu zachowań jednostki decyzyjnej na grunt analizy procesu politycznego we współczesnej Polsce.

Słowa kluczowe: Etyka, proces polityczny, instynkt katolicki

Modern meaning of *sensus catholicus*

The term *sensus catholicus* in literature was popularised by a prewar Polish thinker, the Dominican friar Jacek Woroniecki. In his opinion, Catholic instinct meant the realistic objectivism of man towards the reality surrounding him.

The aim of the article is an attempt to adapt this term and corresponding with it the catalogue of individuals behaviours on a ground of political process analysis in modern Poland.

Keywords: Ethics, political process, catholic instinct

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63, faks (42) 665 58 62

ISBN 978-83-8088-154-9